

บทที่ 6

ทฤษฎีความหมาย (Theories of meaning)

กาญจนา แก้วเทพ

ตามหลักเหตุผลแล้ว เราไม่สามารถจะแยกหัวข้อเรื่องการสื่อสารแบบใช้ภาษา (วัจนะ) และแบบไม่ใช้ภาษา (อวัจนะ) ออกจากการศึกษาเรื่องความหมายได้ เพราะความหมายเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสัญลักษณ์กับมนุษย์ หัวข้อเรื่องความหมายนี้เป็นเรื่องที่ยากจะเข้าใจได้เรื่องหนึ่ง และยังมีการตีความกันได้หลายแนว สำหรับทฤษฎีความหมายที่จะนำมาเสนอในที่นี้นั้นจะพยายามพรรณนาหรืออธิบายแนวคิดนี้ และเพื่อให้การอภิปรายหัวข้อนี้ดำเนินไปได้ เราจะแบ่งหมวดหมู่ของทฤษฎีออกเป็น 3 จำพวก โดยที่การจัดประเภทนั้นจะดูการใช้สมมติฐานเบื้องต้นที่คล้ายคลึงกัน เช่น ทฤษฎีภาพตัวแทน (Representational Theories) ปรัชญาว่าด้วยภาษาที่ใช้กันอยู่เป็นสามัญ (Ordinary Language Philosophy) และทฤษฎีว่าด้วยประสบการณ์ (Experiential Theories)

ทฤษฎีความหมายแบบ Representational

ความหมายของคำว่า “ความหมาย” ในขั้นแรกนี้ได้แก่ “representation” ในทฤษฎีนี้จะระบุว่า “ความหมาย” คือการสร้างภาพแสดงตัวแทนวัตถุ เหตุการณ์หรือสถานที่หนึ่ง ๆ โดยใช้สัญญาณ (sign) ในแต่ละทฤษฎีของกลุ่มนี้จะช่วยให้คำอธิบายว่า สัญญาณต่าง ๆ นั้นถูกนำมาใช้แทนสรรพสิ่งต่าง ๆ ในความนึกคิดและจิตใจของผู้คนได้อย่างไร ทฤษฎีแรกในหมวดนี้ได้แก่งานของ I. A. Richards Richards ได้แสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบทั้ง 3 ตัว คือ สัญลักษณ์ (symbol) สิ่งที่ถูกอ้างอิง (referent) และตัวบุคคลนั้นได้เข้ามาสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างไรในการสร้างความหมายหนึ่ง ๆ ให้เกิดขึ้นมา สำหรับอีกแนวทางหนึ่งในกลุ่มเดียวกันนี้คืองานของ Susanne Langer ซึ่งเน้นหนักแนวคิดเรื่องสิ่งที่ถูกอ้างอิงในตัวบุคคล นอกจากนั้นในตอนนี้ยังจะรวมเอาการอภิปรายทฤษฎี Semantic ของ Charles Osgood ที่พยายามจะอธิบายธรรมชาติของความหมายที่อยู่ในตัวบุคคลเข้าไว้ด้วย

ทฤษฎีของ Richards

ตีพิมพ์ใน **ทฤษฎีแม่บททางนิเทศศาสตร์** เมตตา กฤตวิทย์ กาญจนา แก้วเทพ ถิรนนท์ อนุวัชศิริ
วงศ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2534

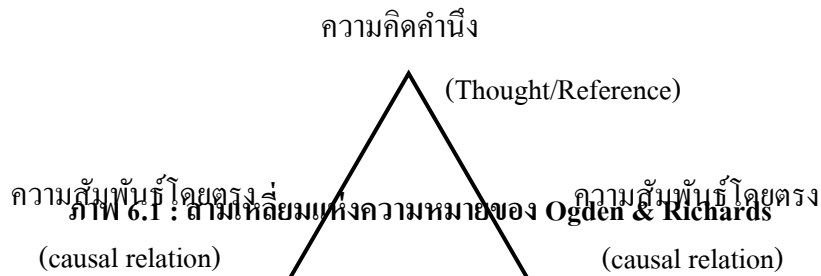
ในหนังสือที่ Richards เขียนร่วมกับเพื่อนร่วมงาน C. K. Ogden ชื่อ *“The Meaning of Meaning”* ได้แสดงแนวคิดทางทฤษฎีของเขา และต่อมาเขาได้ขยายเพิ่มเติมแนวคิดนั้นในผลงานชิ้นต่อ ๆ มา สำหรับชีวประวัติด้านวิชาการของ Richards เขาศึกษาภาษาอังกฤษด้านวิจารณ์วรรณกรรมและทฤษฎี Rhetoric ตลอดชีวิตทางวิชาการ ด้วยความสนใจที่จะศึกษาหาความรู้เพื่อปรับปรุงการสื่อสารให้ดีขึ้น ทำให้เขาใส่ใจกับเรื่องธรรมชาติของถ้อยคำ ความหมายและการทำความเข้าใจกับวาทกรรม (discourse) ทุกชนิด ในคำนำหนังสือชื่อ *“The Philosophy of Rhetoric”* เขาเขียนไว้ว่า “ชีวิตทุกวันนี้ เราต้องต่อสู้กับความเข้าใจผิด นานัปการ ดังนั้น หากงานทางวิชาการชิ้นนี้ที่เป็นผลจากการศึกษาของเราไม่สามารถจะป้องกันหรือขจัดความเข้าใจผิดดังกล่าวได้แล้ว วิชาการชิ้นนี้ก็ไม่มีข้ออ้างแก้ตัวอันใดที่จะฟังขึ้น”

ตามทัศนะของ Richards ภาษาเป็นระบบของสัญญาณ (sign) และเนื่องจากภาษามีความสำคัญในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของชีวิตมนุษย์ ดังนั้นจึงสมควรที่จะทำการศึกษาเรื่องภาษานี้อย่างยิ่ง “สัญญาณ” เป็นสิ่งที่ใช้แทนสิ่งอื่น ๆ เมื่อบุคคลรับรู้สัญญาณ เขาจะสามารถสร้างภาพลักษณ์ (image) บางอย่างในบริบทที่กว้างขวางกว่าตัวสัญญาณนั่นเอง (เช่น เมื่อเห็นสัญญาณไฟแดงปรากฏขึ้นที่สี่แยก คนที่รู้ความหมายจะเข้าใจบริบทที่กว้างขวางกว่าว่า “นั่นมิใช่เป็นเพียงสีของไฟเท่านั้น” แต่มีความหมายว่า “ต้องหยุด”) สำหรับสัญญาณที่มีลักษณะเป็นสัญญาณทางภาษา ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญของการคิดและการสื่อสารนั้น เราเรียกชื่อเป็นพิเศษว่า “สัญลักษณ์” (symbol)

เพื่อช่วยให้ความกระจ่างในเรื่องธรรมชาติของความหมายแห่งสัญลักษณ์ Richards & Ogden ได้อธิบายเรื่องดังกล่าวออกมาเป็นแบบจำลองภาพสามเหลี่ยมแห่งความหมาย ดังที่แสดงอยู่ในรูป (6.1) ด้านทั้งสามของแบบจำลองนี้ จะเน้นมิติ 3 ด้านของความหมาย คือ 1.ความหมายในสัญลักษณ์ -symbol- (คำคำนี้หมายความว่าอะไร) 2.ความหมายในสิ่งที่อ้างอิงถึง -referent- (สิ่งที่ถูกอ้างอิงถึงนั้นคืออะไร) และ 3.ความหมายที่ปรากฏตามทัศนะของบุคคล -thought-reference- (ในความคิดของเรา สิ่ง ๆ นี้มีความหมายว่าอะไร) สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างสามมิติ จะมีลักษณะดังนี้คือ มีความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างสัญลักษณ์กับความคิด และระหว่างที่สิ่งอ้างอิงถึงกับความคิด แต่ทว่าความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์กับสิ่งที่อ้างอิงถึงนั้นจะเป็นความสัมพันธ์ทางอ้อม ฉะนั้น ระหว่างสัญลักษณ์และสิ่งที่อ้างอิงถึงนี้อาจจะเกิดลักษณะคลุมเครือไม่แน่นอน (เวลาเห็น “คำที่เขียนว่า แมว” (สัญลักษณ์) ไม่น่าว่าจะเป็น “ตัวแมวจริง ๆ แบบไหน”) ทั้งนี้เพราะความสัมพันธ์นี้จะต้องขึ้นอยู่กับว่า ภายในระบบความคิดของคนแต่ละคนเป็นอย่างไร

ลองดูตัวอย่างคำว่า “แมว” เพื่อทำความเข้าใจกับองค์ประกอบทั้ง 3 ด้านที่กล่าวมาข้างต้น ตัวแมวจริง ๆ (สิ่งที่อ้างอิงถึง) สัญลักษณ์ “แมว” และความคิดคำนึงหรือภาพพจน์ของแมวที่ปรากฏขึ้นในมโนภาพของ

บุคคล เมื่อคนคนหนึ่งได้ยินคำว่า “แมว” (สัญลักษณ์) ความเชื่อมโยงระหว่างสัญลักษณ์กับสิ่งที่อ้างอิงถึงนั้นจะเกิดขึ้นได้โดยผ่านการสร้างภาพพจน์ของสัตว์ตัวนี้ในความคิดคำนึงของบุคคล ฉะนั้น ความสัมพันธ์ระหว่าง “คำว่าแมว” กับ “ตัวแมวจริง ๆ” จึงเป็นความสัมพันธ์ทางอ้อม และข่มขืนอยู่กับว่าในหัวสมองของคนจะวาดภาพของแมวออกมาเป็นอย่างไร บางคนอาจจะมิภาพพจน์ของแมวเป็นสัตว์เลี้ยงตัวเล็ก ๆ ที่น่ารัก บางคนอาจจะวาดภาพเป็นแมวดำตัวใหญ่ ๆ น่ากลัว เป็นต้น

จากแบบจำลองรูปสามเหลี่ยมที่ Richards ได้ใช้เป็นกรอบความคิดพื้นฐานในการอธิบายต่อไปว่า ภาษาถูกนำมาใช้ได้อย่างไร เช่นอธิบายว่า หากภาษาถูกนำมาใช้โดยมุ่งที่จะบรรยายคุณสมบัติข้อเท็จจริงของสิ่งที่อ้างอิง ภาษานั้นจะมีลักษณะมุ่งใช้เหตุผล (scientific) หากภาษาถูกนำมาใช้เพื่อมุ่งพรรณนาอารมณ์ความรู้สึกที่เราสัมผัสต่อสิ่ง ๆ หนึ่ง ภาษานั้นก็มีลักษณะมุ่งอารมณ์ (emotive) ส่วนภาษาแบบที่อยู่ตรงกลางระหว่างทั้งสองแบบนี้ก็เป็นภาษาที่มีส่วนผลมาของทั้งสอง (imputed relation) แต่ไม่ว่าจะเป็นกรณีใดที่กล่าวมา การสื่อสารก็เป็นความพยายามที่จะสร้างความหมายให้เกิดขึ้นในใจของผู้อื่น เป้าหมายของการสื่อสารจึงเป็นการที่ผู้ส่งสารได้สร้างประสบการณ์ทางจิตใจซึ่งตนมีให้เกิดขึ้นคล้าย ๆ กันในจิตใจของผู้อื่น และเป้าหมายนี้จะบรรลุได้ก็คือเมื่อผู้สื่อสารทั้งสองฝ่ายต่างก็เคยมีประสบการณ์ในอดีตที่คล้ายคลึงกันมาบ้างในระดับหนึ่ง (คน 2 คนที่จะคุยกันเรื่องหิมะได้รู้เรื่อง อย่างน้อยก็ต้องเห็น “หิมะ” มาบ้างในอดีต) เป้าหมายดังกล่าวนี้จะต้องมีทั้งในการสื่อสารแบบมุ่งเหตุผลและมุ่งอารมณ์ ถ้าเป็นถ้อยคำประโยคที่มุ่งอารมณ์ ผู้ส่งสารก็ข่มคาดหวังที่จะกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึกและทัศนคติที่ตนเองมีอยู่ให้เกิดขึ้นในลักษณะเดียวกันของผู้รับสาร และถ้าเป็นประโยคที่มุ่งการให้เหตุผล ผู้ส่งสารก็ข่มมุ่งหวังที่จะสร้างภาพพจน์ที่ถูกต้องและตรงตามข้อเท็จจริงให้เกิดขึ้นในฝ่ายผู้รับสาร นอกจากหลักการคร่าว ๆ พื้นฐานดังกล่าวนี้แล้ว Richards ยังเสริมว่า นอกเหนือไปจากการวิพากษ์วิจารณ์ความสละสลวยของการใช้ภาษาถ้อยคำแบบที่เราเคยทำ ๆ กันมาแล้วนั้น เรายังต้องการการศึกษาอย่างละเอียดว่า การใช้บรรดาถ้อยคำเหล่านี้และวิธีการที่ถ้อยคำเหล่านี้ก่อให้เกิดความเข้าใจแบบต่าง ๆ ขึ้นในฝ่ายผู้รับได้อย่างไร หรือกล่าวโดยสรุปก็คือ เราต้องการวิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์ในการศึกษาเรื่องความหมายที่เกิดขึ้นในกระบวนการสื่อสาร

คุณูปการที่จัดว่ามีค่ามากที่สุดที่ Richards ได้มอบให้แก่วงการศึกษารื่องนี้ก็คือ ข้อสังเกตของเขาที่ว่า ความหมายที่สำคัญนั้นจะอยู่ที่ตัวบุคคล (ไม่ใช่อยู่ภายในตัวถ้อยคำหรือสัญลักษณ์) ฉะนั้นความสัมพันธ์

ระหว่างตัวบุคคลและสัญลักษณ์จึงมีลักษณะที่ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวแน่นอน และมักจะแปรเปลี่ยนไปตามความนึกคิดของแต่ละบุคคล ด้วยเหตุนี้ เราจึงต้องพิจารณาการสื่อสารด้วยทัศนะที่ว่ามันเป็นกระบวนการที่ดึงเอาความหมายออกจากฝ่ายผู้รับ มิใช่กระบวนการที่ผู้ส่งส่งมอบความหมายให้แก่ฝ่ายผู้รับ ทั้งนี้เพราะการที่ถ้อยคำจะมีความหมายอย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับการตีความของผู้รับ ซึ่งไม่จำเป็นต้องเหมือนกับความหมายที่ฝ่ายผู้ส่งระบุมาให้ ข้อเสนอดังกล่าวนี้ส่งผลกระทบต่อการศึกษาเรื่องการสื่อสารของมนุษย์ บรรดาทฤษฎีที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ ก็เป็นการค้นคว้าศึกษาต่อจากที่ Richards ได้วางพื้นฐานเอาไว้ เช่น ทฤษฎีของ Susanne Langer

ทฤษฎีสัญลักษณ์ของ Langer

ในศตวรรษที่ผ่านมาี้ ดูเหมือนในบรรดาประเด็นถกเถียงสำคัญ ๆ ทางปรัชญาจะมีเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและความหมายเป็นหัวข้อหนึ่งร่วมอยู่ด้วยเสมอ บัดนี้ มีความเข้าใจที่ชัดเจนตรงกันแล้วว่า หากเราต้องการจะศึกษาเรื่อง “กระบวนการก่อตัวของความรู้” (ความรู้เกิดขึ้นได้อย่างไร) เราย่อมเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องทำความเข้าใจเรื่องภาษาและความหมายให้แตกฉานถ่องแท้ ในกรณีนี้ Susanne Langer เป็นนักทฤษฎีท่านหนึ่งที่ได้นำเสนอแนวคิดเรื่อง “ภาษา” ซึ่งมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อแวดวงการศึกษา โดยเฉพาะผลงานของเธอที่ชื่อ “*Philosophy in a New Key*” นั้นได้รับความสนใจจากผู้ที่ใฝ่ใจศึกษาเรื่อง “สัญลักษณ์นิยม” เป็นอย่างยิ่ง

Langer พิจารณาว่า “สัญลักษณ์นิยม” เป็นกุญแจสำคัญของปรัชญา ทั้งนี้เพราะสัญลักษณ์เป็นรากฐานทั้งหมดของความรู้และความเข้าใจของมนุษย์ ดังคำกล่าวสรุปของเธอว่า “ความสนใจในการศึกษาเรื่อง ‘จิตของเรา’ ได้ค่อย ๆ เปลี่ยนจากการให้ความสนใจเรื่อง ‘วิธีการที่มนุษย์ได้รับประสบการณ์’ (ซึ่งอยู่ในปริมาณของอวัยวะรับสัมผัสทั้งห้า) มาสู่เรื่อง ‘วิธีการใช้ข้อมูลที่ได้มาจากสัมผัสทั้งห้า’ ส่วนหลังนี้อยู่ในปริมาณของเรื่อง ‘การสร้างแนวคิดและการแสดงความคิดความรู้สึกให้ปรากฏออกมา’ (conception & expression) ชีวิตของสัตว์โลกชนิดอื่น ๆ ต่างถูกควบคุมด้วยความรู้สึก (ต้องมีวัตถุผ่านเข้ามาในสัมผัสทั้งห้า จึงจะเกิดความรู้สึก) แต่ความรู้สึกของมนุษย์นั้น มีคุณสมบัติพิเศษบางประการเพิ่มเติมขึ้นมา กล่าวคือ มนุษย์สามารถสร้างความรู้สึกต่อวัตถุชิ้นหนึ่งได้ (ทั้ง ๆ ที่วัตถุชิ้นนั้นไม่จำเป็นต้องมาปรากฏอยู่ต่อหน้า) โดยผ่านสัญลักษณ์และภาษา (เช่น เพียงแค่เห็นรูปถ่าย ก็เกิดความรู้สึกได้แล้วไม่ต้องเจอตัวจริง)

Langer ได้แยกแยะความแตกต่างระหว่างสัญลักษณ์ (symbols) กับสัญญาณ (sign) และได้ให้ความหมายของคำทั้งสองแตกต่างไปจากที่เราได้ใช้มาในหนังสือเล่มนี้ เท่าที่อ่านมาเราใช้คำว่า “สัญลักษณ์” ในฐานะที่เป็นสัญญาณชนิดหนึ่ง แต่ในที่นี้ Langer ได้ใช้ความหมายของ “สัญญาณ” ในลักษณะที่แคบลงมา เธอระบุว่า “สัญญาณ” เป็นสิ่งเร้าอย่างหนึ่งที่ยังแสดงให้เห็นถึงสิ่งอื่น ๆ “สัญญาณ” นี้มีลักษณะค่อนข้างจะ

สอดคล้องกับเหตุการณ์หรือวัตถุที่มันแทนที่อยู่ ส่วน “สัญลักษณ์” นั้นมีลักษณะซับซ้อนกว่า เพราะสัญลักษณ์มิได้เป็นเพียงตัวแทนของวัตถุที่มันแทนที่อยู่เท่านั้น หากแต่ยังเป็น “เครื่องมือของความคิด” เราจะเห็นได้ว่าทัศนะของ Langer แบบนี้ได้สนับสนุนข้อคิดเรื่อง “ความหมายอยู่ที่ตัวบุคคล” ซึ่ง Ogden & Richards ได้นำเสนอมาแล้ว ในขั้นต่อไป เราจะหวนกลับมาสู่เรื่องหน้าที่ของสัญญาณและสัญลักษณ์กันอีกครั้งหนึ่ง แต่ตอนนี้ ขอให้เราย้อนกลับไปสู่เรื่องกว้าง ๆ กันเสียก่อน คือเรื่องภาวะทางจิตของมนุษย์เรา (Mentality)

มนุษย์เรานั้นไม่เพียงแต่จะเพิ่มพูนความสามารถในการใช้สัญลักษณ์ได้มากขึ้นทุกทีเท่านั้น หากแต่มนุษย์ยังมีความต้องการพื้นฐานที่จะใช้สัญลักษณ์โดยที่เหตุผลของการใช้นั้น ไม่เพียงแต่เพราะความจำเป็นในภาคปฏิบัติสำหรับการดำรงชีวิตเท่านั้น กระบวนการสร้างสัญลักษณ์เป็นกระบวนการพื้นฐานที่ต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่องประเภทหนึ่งในชีวิตมนุษย์เช่นเดียวกับเรื่องการกินอยู่และการหลับนอน ด้วยเหตุนี้ ในการแสดงพฤติกรรมหลายอย่างของมนุษย์ เราจึงต้องอธิบายว่า คนเรากระทำดังกล่าวเพื่อตอบสนองความต้องการที่จะใช้สัญลักษณ์ด้วย การกระทำที่ใช้สัญลักษณ์นั้นอาจรวมทั้งการใช้ภาษา (speech) และการใช้สัญลักษณ์ที่ไม่ใช่ภาษา ซึ่ง Langer เรียกว่า พิธีกรรม (ritual) Langer แสดงให้เห็นความสำคัญของการศึกษาความหมายในสัญลักษณ์นิยมด้วยการกล่าวว่า “เพื่อที่จะเชื่อมโยงแนวคิด 2 ประการ (speech & ritual) ของสัญลักษณ์นิยม และเพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่า การกระทำแต่ละอย่างนั้นมีบทบาทอย่างไรในการตอบสนองของมนุษย์ที่เราเรียกว่า ‘ชีวิต’ นั้น เราจำเป็นต้องสำรวจตรวจสอบให้ชัดเจนว่า สัญลักษณ์จะแสดงออกมาในรูปแบบใดได้บ้าง สัญลักษณ์นั้นอาจถูกสร้างออกมาเป็นเครื่องหมายบนกระดาษ เป็นเสียงร้องแหลม ๆ หรือเสียงคำถามที่เราจับความออกมาได้เป็น ‘ถ้อยคำ’ หรืออาจจะเป็นเพียงอากัปกิริยาบางอย่าง เช่น การก้มลงคุกเข่า ฯลฯ ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ ล้วนเป็น ‘คุณภาพของความหมาย’ ทั้งนี้ที่สามารถแสดงออกได้ในหลากหลายลักษณะ หลายรูปแบบ”

เช่นเดียวกับ Richards Langer พิจารณาว่า ความหมายเป็นรูปแบบความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างสัญลักษณ์ วัตถุ และตัวบุคคล ดังข้อความที่เธอกล่าวว่า “หากตราบใดที่มีได้มีวัตถุชิ้นหนึ่งที่มีความหมายเพียงอย่างเดียวเท่านั้น และมีได้มีตัวบุคคลคนเดียวที่มีทัศนะแต่เพียงทัศนะเดียวเท่านั้น ตราบนั้น ความหมายที่เกิดขึ้นก็จะไม่มีวันสมบูรณ์เลย ” ดังนั้น ในการตีความหมายของสัญลักษณ์ จึงประกอบด้วยมิติ 2 ด้าน คือ ความหมายด้านตรรกะและความหมายด้านจิตวิทยา ความหมายด้านตรรกะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวสัญลักษณ์กับสิ่งที่อ้างอิง (ถ้าเขียนคำว่า “แมว” ก็หมายถึง “ตัวแมวจริง ๆ”) ส่วนความหมายด้านจิตวิทยาเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์กับตัวบุคคล เช่น ถ้าเห็นคำว่า “แมว” นาย ก. นาย ข. นาย ค. จะสร้างภาพของแมวในหัวสมองของคนทั้งสามแตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม ความสำคัญที่แท้จริงของภาษานั้น มิได้อยู่เพียงแต่ระดับบรรดาถ้อยคำทั้งหลาย (words) เท่านั้น หากแต่อยู่ในวาทกรรม (discourse) อันได้แก่ถ้อยคำที่ได้รับการนำมาร้อยเรียงผูกกรรมกัน ถ้อยคำนั้นเราอาจจะนำมาใช้เรียกชื่อสิ่งของ แต่ทว่า ถ้อยคำเหล่านั้นก็จะมีได้นำเสนออะไร มิได้ปิดกั้นอะไร หรือมิได้พูดว่าอะไร ในการนำถ้อยคำมาร้อยเรียงผูกกรรมกันนี้ โครงสร้างด้านไวยากรณ์จะเข้ามามีบทบาทสำคัญด้านสัญลักษณ์ทันที ข้อความเป็นสัญลักษณ์ที่มีลักษณะซับซ้อนซึ่งนำเสนอภาพของบางสิ่งบางอย่าง คำว่า “สุนัข” สามารถจะก่อให้เกิด “แนวคิด” ในหัวสมองได้ แต่หากนำคำคำนี้มาผูกกรรมเข้ากับคำอื่น ๆ จนเป็นข้อความขึ้นมา เราก็จะมีได้แต่เพียง “แนวคิด” เท่านั้น แต่เราจะได้ “ภาพ” ขึ้นมาทันที เช่น “สุนัขตัวสีน้ำตาลตัวเล็ก ๆ กำลังชุกตัวอยู่ข้าง ๆ เท้าของฉัน”

หากกล่าวในแง่แล้ว ภาษาทำให้เราเป็นมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์ทีเดียว ทั้งนี้ก็เพราะโดยการผ่านการใช้ภาษานั้นเอง เราจึงสามารถสื่อสาร สามารถคิด และสามารถรู้สึกได้ เราจะตระหนักถึงความสำคัญของสัญลักษณ์ที่เป็นภาษาที่มีต่อชีวิตมนุษย์ได้จากข้อความข้างล่างนี้

“ภาษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการผลักดันกระบวนการทางจิตให้เคลื่อนเข้าสู่วงโคจรแห่งการเคลื่อนไหวของจิตที่ยกระดับสูงขึ้นทุกที เริ่มตั้งแต่กระบวนการใช้ภาษาของสัตว์ที่มีมาแต่แรกเริ่มและติดมากับพันธุกรรมของสิ่งมีชีวิต ภาษาในขั้นตอนนี้มีลักษณะกระตุ้นอารมณ์และใช้โดยสัญชาตญาณ ต่อจากนั้นก็ยกระดับจากสถานะที่เป็นสัตว์เข้าสู่ระดับใหม่ของมนุษย์ ภาษาเริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในกลไกการทำงานทุกอย่างของสมองส่วนที่ยกระดับสูงขึ้นและกว้างขึ้น กลไกตัวนี้เป็นตัวสร้างสรรค์รูปแบบต่าง ๆ ของความทรงจำ การระลึกนึกได้ การสร้างความขัดแย้งด้านตรรกะ การปฏิบัติตามหลักตรรกะ ฯลฯ โครงสร้างของความคิดที่อยู่ในรูปข้อความซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ยังอยู่ในเนื้อหาของความนึกคิด อารมณ์ความรู้สึก ความพร้อมที่จะเชื่อ ยิ่งกว่านั้นอิทธิพลของภาษายังหยั่งรากลึกกลงไปถึงการจัดระบบการรับรู้และการรับรู้โดยจิตได้สำนึกที่เป็นตัวชักนำที่สนะต่าง ๆ ของเราให้คล้อยตามไป”

จากอิทธิพลอันลึกซึ้งของภาษาที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ก็คงจะพอทำให้เราเกิดความพิศวงในใจพอที่จะตั้งคำถามได้ว่า “แล้วภาษาทำงานเช่นนั้นได้อย่างไรเล่า” ข้อความใด ๆ ก็ตามจะต้องสื่อสารมโนทัศน์ (concept) ร่วมกันอันหนึ่ง มโนทัศน์เป็นความคิดแบบทั่ว ๆ ไป เป็นแบบแผนหรือรูปแบบที่ฝังอยู่ในข้อความหนึ่ง ๆ กล่าวโดยสรุปก็คือ นับเป็นความหมายร่วมกันระหว่างผู้สื่อสารนั่นเอง เช่น ถ้าเรากล่าวถึง “แมว” อย่างน้อย นาย ก. นาย ข. นาย ค. ก็ต้องมีมโนทัศน์บางอย่างร่วมกัน เช่น เป็นสัตว์ มี 4 ขา มีขน ร้องเหมียว ๆ ... คุณลักษณะแบบทั่ว ๆ ไปทั้งหมดนี้ประกอบกันเข้าเป็นมโนทัศน์เรื่อง “แมว” อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากความหมายร่วมกันระหว่างผู้สื่อสารแล้ว ยังทำให้ผู้สื่อสารแต่ละคนยังมีภาพลักษณ์หรือความหมายบางอย่างที่เป็นส่วนตัวซึ่งได้แต่เติมเสริมเป็นรายละเอียดของภาพรวมนั้นอีกด้วย เช่น นาย ก. อาจจะเพิ่มเติมลักษณะ “เคล้าแข้งเคล้าขาน่าเอ็นดู” เข้าไป นาย ข. อาจจะเติมลักษณะ “คูร้ายนักแล้ว” เข้าไป นาย ค. อาจจะเติมลักษณะ “นอนขี้เซา” ให้กับแมว ภาพลักษณ์ส่วนตัวนี้เป็นมโนทัศน์ของแต่ละบุคคล ฉะนั้น

ทุกครั้งที่มีการให้ความหมาย ก็จะต้องมีทั้งส่วนที่เป็นมโนทัศน์ส่วนบุคคลและมโนทัศน์ร่วมประกอบกันอยู่เสมอ เวลากล่าวถึง “มโนทัศน์อันหนึ่ง” เราจึงหมายถึงทุกอย่างที่สัญลักษณ์นั้นต้องการจะสื่อความหมาย แต่ทว่าในความเป็นจริง ทุกครั้งที่มโนทัศน์นั้นถูกนำเสนอในรูปของสัญลักษณ์ต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง จินตนาการของบุคคลนั้นก็ย่อมแต่งเติม “มโนทัศน์ทั่วไป” นั้นให้มีลักษณะเป็น “มโนทัศน์ส่วนตัว” ขึ้นมาทันที ในขณะที่มโนทัศน์ทั่วไปนั้น มีลักษณะเป็น “นามธรรม” เช่นคำว่า “แมว” แบบทั่ว ๆ ไปนั้นมีลักษณะเป็นนามธรรม แต่คำว่า “แมว” ในทักษะของนาย ก. นาย ข. นาย ค. จะมีลักษณะเป็นรูปธรรมทันทีและแตกต่างจาก “มโนทัศน์ทั่วไป” (ที่เป็นนามธรรม) Langer ได้อาศัยคำศัพท์ 3 คำต่อไปนี้เพื่อช่วยอธิบายแนวคิดข้างต้นนั้นคือ signification, denotation และ connotation

Signification คือความหมายของสัญญาณตัวหนึ่ง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า สัญญาณหมายถึงสิ่งเร้าแบบขั้นเดียว (simple stimulus) ตัวหนึ่งที่บ่งบอกถึงการมีอยู่ของวัตถุอย่างหนึ่ง ดังนั้น signification จึงเป็นความสัมพันธ์แบบตัว-ต่อ-ตัว ระหว่างสัญญาณ-วัตถุ ส่วน Denotation นั้นเป็นความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างสัญลักษณ์กับวัตถุที่ต้องผ่านการใช้ความคิดของตัวบุคคล ส่วน Connotation เป็นสัญลักษณ์ที่มีความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างสัญลักษณ์กับแนวคิดในตัววัตถุนั้นเอง ตัวอย่างเช่น denotation ของสัญลักษณ์ “สุนัข” ก็คือความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าตัวขนปุกปุยที่อยู่ที่เท้าของฉัน ความสัมพันธ์นี้เกิดขึ้นในจิตใจของฉัน โดยผ่านการใช้ความคิด (คิดถึง “สุนัข” ว่าเป็น “เจ้าขนปุกปุย”) แต่หากเมื่อใดที่เจ้าหมาน้อยไม่อยู่ตรงนั้น ฉันก็ยังสามารถนึกถึงมันได้เพราะมีความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์กับมโนทัศน์แนวความคิดอยู่ นี่เป็นสัญลักษณ์แบบ connotation ของถ้อยคำ connotation จึงรวมทั้งความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และความสัมพันธ์เชื่อมโยงที่บุคคลนั้นมีพาดพิงไปถึงสัญลักษณ์ตัวนั้นด้วย

Langer ตั้งข้อสังเกตว่า มนุษย์เรามีคุณสมบัติภายในที่สื่อแนวโน้มจะทำทุกอย่างให้เป็นนามธรรม คุณสมบัติที่ทำทุกอย่างให้เป็นนามธรรมนี้ เป็นความสามารถของมนุษย์ที่จะเล่นกับแนวความคิดได้ และเป็นส่วนประกอบสำคัญของหน้าที่บางอย่างที่บ่งบอกถึงความเป็นมนุษย์ เพราะมันเป็นสาระสำคัญแห่งการรู้จักใช้เหตุใช้ผล Langer ได้อธิบายแนวคิดเรื่อง “ความเป็นนามธรรม” นี้ต่อไป โดยยังคงยึดหลักเดียวกับเรื่อง “การให้ความหมาย” ว่า กระบวนการทำให้เป็นนามธรรมนั้น เป็นกระบวนการของการระลึกถึงแนวคิดบางอย่างที่ได้สรุปยอดประสบการณ์และสร้างแนวคิดเกี่ยวกับประสบการณ์นั้นขึ้นมา ไม่ว่าแนวคิดนั้นจะถูกสรุปอยู่ในรูปแบบใดก็ตาม การทำเป็นนามธรรมจึงเป็นกระบวนการที่ตัดทอนบรรยายละเอียดยิบย่อยของวัตถุ เหตุการณ์ หรือสถานการณ์ออกไปให้หมด (เช่น ขนของแมวจะต้องยาวหรือสั้น ตาของแมวจะต้องเป็นสีอะไร...) เพื่อจะได้หาแต่หลักใหญ่ ๆ ข้อสำคัญ ๆ เท่านั้น ตัวอย่างเช่น เมื่อได้ยินคำว่า “สุนัข” เราจะเกิดแนวคิดบางอย่างขึ้นในใจ นี้คือ connotation แต่แนวคิดที่เกิดในใจเราจะไม่เคยมีความสมบูรณ์อย่างแท้จริงเลย เพราะมันจะต้องขาดตกบกพร่องคุณสมบัติบางอย่างไปอยู่เสมอ (ได้แก่บรรดาพวกรายละเอียดยิบย่อย)

หากสัญลักษณ์ที่เราใช้ยังมีลักษณะเป็นนามธรรมมากเท่าใด แนวคิดที่ออกมา ก็จะยังมีลักษณะเป็นแบบภาพ สเก็ตซ์ร่าง ๆ ที่มีแต่เค้าโครงคร่าว ๆ มากขึ้นเท่านั้น เช่น สุนัขเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมชนิดหนึ่งซึ่งเป็น สัตว์โลกชนิดหนึ่ง สัตว์โลกตัวหนึ่งก็เป็นสิ่งที่มีชีวิตชนิดหนึ่งซึ่งเป็นสรรพสิ่งอย่างหนึ่ง ถ้อยคำทั้งหมดที่ จิตเส้นใต้นั้น สามารถจะใช้เป็น “สัญลักษณ์” บ่งบอกแทน “เจ้าขนปุกปุย” ได้ทั้งนั้น หากทว่าถ้อยคำทั้งหมด นั้นต่างวางอยู่บนเส้นแห่งระดับความเป็นนามธรรมที่แตกต่างกันเป็นลำดับขึ้นไป ในแต่ละขั้นที่ยิ่งก้าวขึ้นสู่ ความเป็นนามธรรมมากขึ้นเท่าใด มันก็ยิ่งตัดทอนรายละเอียดในแนวคิดมากยิ่งขึ้นทุกที

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า สัญลักษณ์มี 2 ประเภทที่สำคัญ คือ ภาษา (language) และพิธีกรรม (ritual) Langer จำแนกความแตกต่างระหว่าง 2 ประเภทนี้ด้วยลักษณะทางถ้อยคำ (discursive) และลักษณะ ของการนำเสนอ (presentational) สัญลักษณ์แบบใช้ถ้อยคำหมายถึงการจัดรวมบรรดาหน่วยย่อย ๆ เช่น คำ หรือวลีเข้าด้วยกันเพื่อให้กลายเป็นหน่วยใหญ่ขึ้นมา ความหมายของบรรดาหน่วยย่อย ๆ จะถูกรวมให้ กลายเป็นแนวคิดที่ใหญ่ขึ้น สัญลักษณ์ดังกล่าวนี้ คือเรื่องของภาษาศาสตร์ (linguistic) ส่วนในระบบ สัญลักษณ์นิยมที่ว่าด้วยวิธีการนำเสนอ นั้น บรรดาหน่วยเอกรหรือหน่วยอิสระย่อย ๆ แต่ละตัว จะไม่มี ความหมายที่ชัดเจนในตัวเอง ถ้อยคำที่อยู่ในรูปแบบย่อย ๆ นั้นไม่อาจจะแปลความหรือไม่อาจจะให้นิยาม ใด ๆ ได้ นอกเสียจากว่าจะถูกนำเสนอในรูปแบบของส่วนรวมทั้งหมด (whole) เท่านั้น หน่วยย่อย ๆ เหล่านี้ จึงจะเกิดความหมายขึ้นมา ตัวอย่างเช่น รูปแบบและพิธีกรรมที่ไม่ใช้ภาษาทั้งหลายนั้นจะต้องนำเสนอเป็น ชุดรวมทั้งกระบวนการ เช่นในรูปแบบพิธีทำมิสซา หรือประเพณีรับปริญญาบัตรนั้น หากแยกดูส่วนย่อย ๆ ที ละส่วน เราจะไม่เข้าใจอะไรเลย เราจะอ่านความหมายออกต่อเมื่อได้เห็นส่วนย่อย ๆ นั้นในส่วนรวมทั้งหมด

ในขณะที่นักปรัชญาบางท่านได้ตัดแยกเอาเรื่องรูปแบบวิธีการนำเสนอของสัญลักษณ์ออกจากเรื่อง การใช้เหตุใช้ผลของสัญลักษณ์ โดยถือว่าเป็นคนละเรื่องกัน Langer กลับเชื่อว่า ประสบการณ์ทุกอย่าง ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องความคิด (สัญลักษณ์ที่ใช้ภาษาถ้อยคำ) หรือเรื่องอารมณ์ความรู้สึก (สัญลักษณ์ที่เป็นการนำเสนอ) ล้วนแล้วแต่มีการใช้เหตุใช้ผลทั้งสิ้น ประสบการณ์ของมนุษย์ที่มีความสำคัญมากบางอย่างซึ่งประกอบ ไปด้วยคุณลักษณะด้านอารมณ์และสามารถถ่ายทอดสื่อสารออกมาได้อย่างดีที่สุดในรูปแบบของการนำเสนอ ก็เช่นศิลปะและดนตรี Langer สรุปผลการค้นคว้าของเธอว่า “การค้นคว้าแสวงหาความหมายที่กระทำ ต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้ได้ความหมายที่กว้างขวางขึ้น ชัดเจนขึ้น โต้แย้งกันได้มากขึ้น และให้ได้ ความหมายที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันมากยิ่งขึ้น ก็หาพบได้ในสาขาวิชา ‘ปรัชญา’ นี้เอง ‘ปรัชญา’ สอดแทรก ตัวเองอยู่ในชีวิตทางจิตทุกส่วน บางครั้งมันอาจจะแทรกตัวอยู่ในรูปแบบความคิดแบบอภิปรัชญาที่ผู้คิดรู้ สำนึกตัว บางครั้งก็อาจจะอยู่ในรูปแบบของการคิดแปลงความคิดบางอันที่มีอยู่แล้ว โดยการแปลงเปลี่ยน อย่างอิสระและมั่นใจเพื่อนำไปใช้ใหม่ให้รัดกุมกว่า มีรายละเอียดแน่นอนกว่า และในบางครั้งของช่วงเวลา

แห่งการริเริ่มสร้างสรรค์อย่างสูงสุด ปรัชญาที่อาจจะซึมชานอยู่ในรูปแบบการแสดงออกที่เป็นพิธีกรรมซึ่งให้ความน่าประทับใจ คู่มือความลึกกลับ และแสดงออกซึ่งความศรัทธาเชื่อมั่นอย่างลึกซึ้ง

ทฤษฎีความหมายของ Osgood

ทฤษฎีของ Osgood เป็นอีกทฤษฎีหนึ่งที่ตั้งอยู่ในกลุ่ม Representation ทฤษฎีนี้ได้นิยามคำว่า “ความหมาย” ว่าเป็นสายแห่งความสัมพันธ์ (association) ระหว่างสัญลักษณ์กับสิ่งที่ถูกอ้างถึง (referent) ทฤษฎีของ C. Osgood ได้พยายามที่จะอธิบายว่า สายแห่งความสัมพันธ์ดังกล่าวเกิดขึ้นมาได้อย่างไร และพยายามแยกเรื่องมิติด้านจิตวิทยาของ connotation ออกไปเป็นอีกเรื่องหนึ่ง (คือความหมายเฉพาะตัวจะเป็นอย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับสภาวะทางจิตของแต่ละบุคคล) ในฐานะที่เป็นนักพฤติกรรมนิยม Osgood มีความสนใจเป็นพิเศษต่อคำถามที่ว่า คนเราเรียนรู้ความหมายของสัญลักษณ์ต่าง ๆ ได้ได้อย่างไร และคนเราได้เชื่อมโยงพฤติกรรมภายในและภายนอกเข้าหากันได้อย่างไร โดยทั่วไปเรารู้จัก Osgood กันดีในฐานะเจ้าของผลงานเรื่อง Semantic Differential ซึ่งเป็นวิธีการอันหนึ่งสำหรับตรวจวัดความหมาย อาจจัดได้ว่าทฤษฎีของ Osgood เป็นหนึ่งในบรรดาทฤษฎีภาษาและความหมายในสำนักพฤติกรรมนิยมที่ได้รับการอธิบายอย่างค่อนข้างละเอียดลออ Osgood เชื่อว่า เราไม่ควรที่จะศึกษาเรื่องภาษาโดยแยกออกจากการแสดงพฤติกรรมจริง ๆ ที่กำลังดำเนินอยู่ เพราะการใช้ภาษานั้นจะต้องอยู่ภายในบริบทอันใดอันหนึ่งเสมอ และบรรดาทฤษฎีจิตวิทยาทั้งหลายก็ควรที่จะมุ่งอธิบายปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาษากับการกระทำอย่างอื่น ๆ ของมนุษย์เราแน่นอนว่า แนวทางการศึกษาของ Osgood เช่นนี้ย่อมแตกต่างจากวิธีการโครงสร้างนิยมแบบ Chomsky ที่ได้กล่าวถึงมาแล้วในบทสุดท้าย

การที่จะเข้าใจทฤษฎีของ Osgood ได้ดีนั้น เราจำเป็นต้องมีพื้นฐานความเข้าใจในเรื่องทฤษฎีการเรียนรู้สักเล็กน้อย Osgood ดำเนินรอยตามประเพณีของนักทฤษฎีการเรียนรู้รุ่นคลาสสิกที่สอนว่า การเรียนรู้ นั้นเป็นกระบวนการของการพัฒนาสายแห่งความสัมพันธ์ (association) ระหว่างพฤติกรรมภายนอกและภายในอันใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้น จากประเพณีวิธีคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ดังกล่าวนี้ จะต้องเริ่มต้นด้วยสมมติฐานที่ว่า บัจเจกบุคคลจะมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่อยู่ในสิ่งแวดล้อม บ่อยครั้งเรารู้จักสายสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า-การตอบสนองกันดีในนาม S-R ยิ่งกว่านั้น Osgood ก็เช่นนักทฤษฎีการเรียนรู้บางส่วนที่ยังมองเห็นเพิ่มเติมต่อไปว่า ในตัวบัจเจกบุคคลนั้นเองก็มีแนวโน้มนางอย่างอยู่ในตัวเองที่จะช่วยกำหนดว่าบุคคลนั้นจะตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ อย่างไร ดังนั้นจึงมีการปรับปรุงแบบจำลอง S-R ให้เพิ่มขยายเป็น S-O-R ซึ่งหมายถึง สิ่งเร้า-อินทรีย์-การตอบสนอง

เมื่อสิ่งเร้าตัวใหม่ถูกนำไปเข้าคู่หรือนำไปสัมพันธ์กับสิ่งเร้าตัวเดิม อินทรีย์ก็จะเรียนรู้ที่จะตอบสนองสิ่งเร้าตัวใหม่ในลักษณะเดียวกับที่เคยตอบสนองต่อสิ่งเร้าตัวเดิม ตัวอย่างเช่น สุนัขของ Pavlov

(นักวิทยาศาสตร์ชาวรัสเซีย) ได้เกิดการเรียนรู้ที่จะหลั่งน้ำลายเมื่อได้ยินเสียงกระดิ่ง (เสียงกระดิ่งเป็นสิ่งเร้าตัวใหม่ที่ถูกนำไปเข้ากับผงเนื้อ ซึ่งเป็นสิ่งเร้าตัวเดิม) ด้วยกระบวนการเช่นนี้เองที่สายสัมพันธ์ S-R ตัวใหม่จึงก่อตัวขึ้นมา แบบจำลองของการเรียนรู้ที่กล่าวมานี้มีลักษณะง่าย ๆ และนักจิตวิทยาทั้งหลายต่างเห็นพ้องต้องกันว่า นอกเหนือไปจากการเรียนรู้แบบง่าย ๆ ดังกล่าวนั้นแล้ว การเรียนรู้ยังอาจเกิดขึ้นในรูปแบบที่ซับซ้อนกว่านั้น อย่างไรก็ตาม Osgood เชื่อว่า ในการอธิบายเรื่องการก่อตัวของความหมายนั้น กระบวนการตามแบบจำลองขั้นพื้นฐานนั้นยังสามารถจะนำมาใช้อธิบายได้ ถึงแม้ปัจเจกบุคคลจะตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่มีตัวตนอยู่จริงในสิ่งแวดล้อมอย่างเปิดเผยมองเห็นได้ แต่เขาก็ยังสามารถจะมีปฏิกิริยาต่อ “ภาพตัวแทนของสิ่งเร้า” (representation) และตอบสนองอยู่ภายในตัวบุคคลได้ ในขณะที่เราใช้ตัวอักษร S-R (ตัวใหญ่) เป็นเครื่องหมายแทนสิ่งเร้า-การตอบสนองที่เห็นได้ภายนอก ในกรณีหลังนั้น เราจะใช้ตัวอักษร s, r (ตัวเล็ก) เพื่อแทนภาพตัวแทนที่อยู่ในใจบุคคล ความหมายจะเกิดขึ้นในระดับ s, r ตัวเล็กภายในนี้เอง อย่างไรก็ตามสำหรับความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่อยู่ภายนอกและสิ่งที่อยู่ภายในตามแบบจำลองของ Osgood นั้นก็มีความซับซ้อนอยู่ไม่น้อย

Osgood ได้เสนอแบบจำลองพฤติกรรม 3 ขั้นตอนด้วยกัน ดังที่แสดงอยู่ในภาพ 6.2 แบบจำลองนี้สามารถจะนำไปใช้อธิบายพฤติกรรมใด ๆ ก็ได้ หากแต่ในที่นี้ Osgood นำมาใช้อธิบายเรื่องภาษาและความหมายโดยเฉพาะ กระบวนการพื้นฐาน 3 ขั้นตอนได้แก่ 1. ขั้นใส่รหัส (Encoding - รับสิ่งเร้า) 2. ขั้นสร้างสายสัมพันธ์ (Association - จับคู่สิ่งเร้า-การตอบสนอง) และ 3. ขั้นถอดรหัส (Decoding - มีปฏิกิริยาตอบสนอง) กระบวนการทั้ง 3 ขั้นตอนนี้อาจเกิดขึ้นในระดับใดระดับหนึ่งใน 3 ระดับที่เราจะกล่าวต่อไปนี้ ซึ่งขึ้นอยู่กับความสลับซับซ้อนของพฤติกรรมที่เราต้องการศึกษา

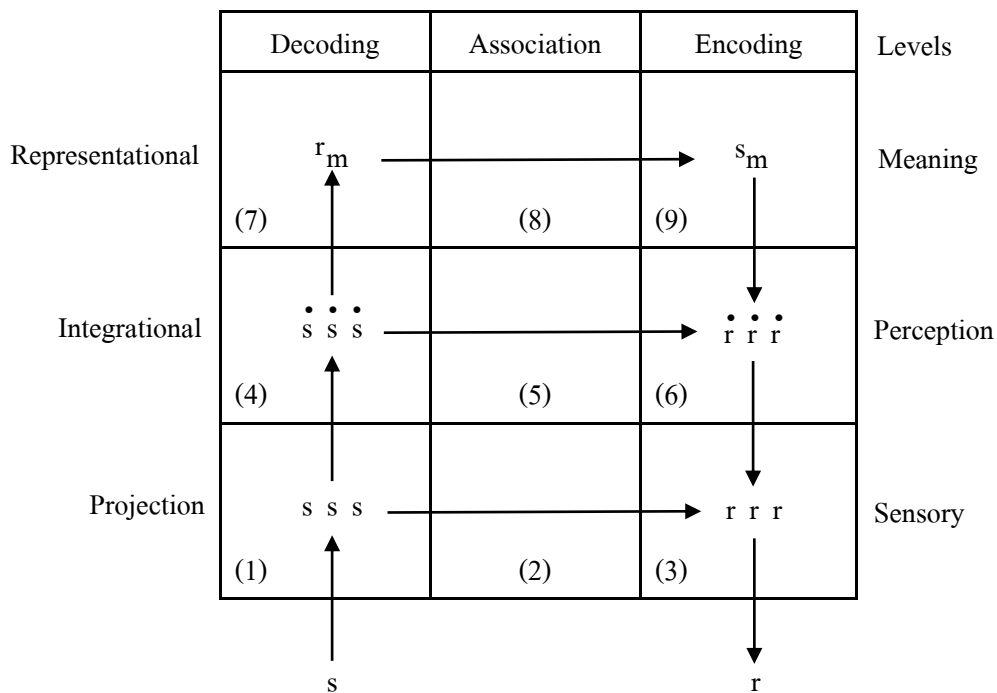
ระดับแรกได้แก่ระดับ **Projection** ซึ่งเป็นระดับที่ระบบเส้นประสาทสัมผัสแบบง่าย ๆ จะทำงานเชื่อมโยงอวัยวะรับสัมผัสกับอวัยวะตอบสนอง การแสดงพฤติกรรมที่อยู่ในระดับนี้ เป็นพฤติกรรมแบบสะท้อน (Reflexive) ตัวอย่างเช่น เมื่อเราถูกไม้เคาะหัวเข่า หัวเข่าจะกระตุก หรือเมื่อมีแสงสว่างส่องเข้าตาเราจะกะพริบตา เป็นต้น ในกรณีนี้ สิ่งเร้า-การตอบสนองอาจจะเชื่อมโยงกันโดยตรงและอย่างอัตโนมัติ

ระดับที่สองได้แก่ระดับ **Integration** ระดับนี้การเชื่อมโยงระหว่าง S-R ไม่ได้ดำเนินไปอย่างอัตโนมัติ สิ่งเร้า-การตอบสนองจะถูกผนวกเชื่อมรวมเข้าด้วยกันโดยอาศัยกระบวนการทำงานของสมองที่ต้องดำเนินงานผ่านการเชื่อมโยงของกระบวนการรับรู้ ตัวอย่างเช่น การกล่าวถ้อยคำประโยคทักทายกันตามธรรมเนียมว่า “สวัสดี เป็นอย่างไรบ้างครับ” “สบายดีค่ะ ขอขอบคุณค่ะ”

ในระดับที่สามเป็นระดับ **Representational** เป็นระดับที่ความหมายได้ก่อกำเนิดขึ้นมา ในระดับนี้ สิ่งเร้าตัวจริง จากสิ่งแวดล้อมภายนอกจะถูกฉายภาพ (project) เข้าไปสู่สมอง ณ ที่นั้น การตอบสนองภายในจะเกิดขึ้นและจะนำไปสู่สิ่งเร้าภายใน (ความหมาย) ต่อจากนั้น การตอบสนองภายในนี้ก็จะแปรเปลี่ยนไป

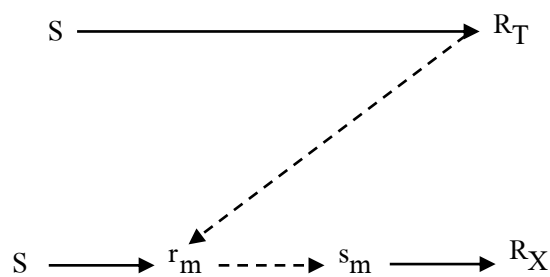
เป็นสิ่งเร้าและจะทำหน้าที่กระตุ้นให้ปัจเจกบุคคลแสดงการตอบสนองออกมาเป็นปฏิกิริยาภายนอก การตอบสนองภายในหรือความหมายจึงเป็นสายสัมพันธ์เชื่อมโยงที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ สายสัมพันธ์นี้เชื่อมโยงระหว่างปฏิกิริยาตอบสนองที่เป็นจริงและแสดงออกมาภายนอก ทั้งที่มีต่อวัตถุตัวจริง และที่มีต่อสัญญาณของวัตถุ ดังนั้น สัญญาณ (อาจจะเป็นคำคำหนึ่ง) ก็อาจจะดึงเอาความหมายเฉพาะ ๆ อันหนึ่งหรือชุดของความหมายชุดหนึ่ง ซึ่งก่อตัวมาจากการเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ระหว่างสัญญาณกับวัตถุนั้นได้เช่นกัน เราอาจจะยกกรณีตัวอย่างให้เห็นได้ชัด ๆ อย่างหนึ่ง เช่น สมมติว่าเราเคยนั่งอยู่บนเก้าอี้ตัวเล็ก ๆ ที่เปราะบางตัวหนึ่ง แล้วเก้าอี้มันล้มหักลง ในเวลาต่อมา เพียงแค่ภาพของเก้าอี้ เช่น การมองเห็นเก้าอี้ตัวอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้าย ๆ กัน หรือการได้เห็นคำว่า “เก้าอี้ตัวเล็ก ๆ ที่เปราะบาง” ก็อาจกระตุ้นให้เกิดภาพพจน์ในใจ (r_m) ในหัวสมอง ซึ่งภาพนั้นจะมีอิทธิพลมากพอที่จะกำหนดได้แล้วว่า เราจะต้องมีปฏิกิริยาตอบสนองอย่างไร ตัวอย่างในชีวิตประจำวัน ได้แก่คนที่เพียงแต่ได้ยินคำว่า “มะขาม” ก็เกิดอาการน้ำลายไหลได้เสียแล้ว การตอบสนองภายใน (ไม่ว่าจะเป็นความหวาดกลัวหรือความเจ็บปวด) เป็นส่วนหนึ่งของความหมายที่เรามีต่อสัญญาณตัวหนึ่ง ๆ แม้ว่าในชีวิตจริง บรรดาความหมายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นคงจะมีลักษณะที่ซับซ้อนมากกว่าตัวอย่างที่ยกมา แต่ทว่า Osgood ก็เชื่อว่า บรรดาความหมายเหล่านี้ต่างถูกสร้างขึ้นมาจากอาศัยกระบวนการเชื่อมโยงพื้นฐานที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งสิ้น กล่าวโดยสรุป Osgood ได้เรียกระดับทั้ง 3 เสียใหม่ว่า ระดับ Sensory ระดับ Perceptual ระดับ Meaning

กระบวนการ (Processes)

ภาพ 6.2 : แบบจำลองของพฤติกรรมที่มีตัวสื่อกลาง 3 ขั้นตอน
(Three stage mediation model of behavior)

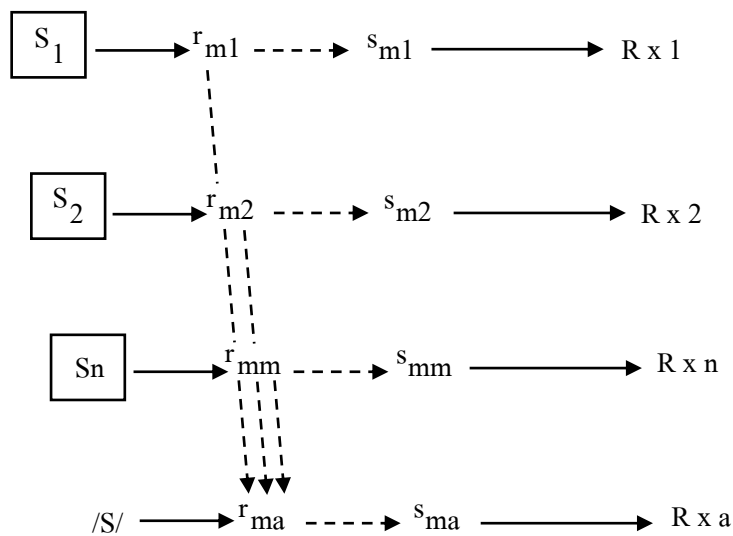
ส่วนพัฒนาการของความหมายที่เกิดจากการเชื่อมโยงสัญญาณเข้ากับสิ่งเร้าในสิ่งแวดล้อมได้แสดงเอาไว้ในรูป 6.3 ภาพนั้นแสดงให้เห็นว่า พัฒนาการของสัญญาณ S เป็นผลที่เกิดมาจากการเชื่อมโยงตัวมันเองเข้ากับสิ่งเร้าตามธรรมชาติ (S) R_T ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของปฏิกิริยาตอบสนองอันซับซ้อนที่บุคคลมีต่อสิ่งเร้าตามธรรมชาติ (S) จะถูกนำเสนอเป็นภาพตัวแทนอยู่ในรูปแบบของปฏิกิริยาภายใน (r_m) ซึ่งในทางกลับกันการตอบสนองภายในอันนี้จะแปรเปลี่ยนมาเป็นสิ่งเร้าภายใน (S_m) ซึ่งไปทำหน้าที่กระตุ้นให้เกิดปฏิกิริยาอันใหม่ (ซึ่งถูกเชื่อมโยงกับปฏิกิริยาอันเก่า) ที่แสดงออกมาอย่างเปิดเผยเป็น R_x ความหมายจึงเป็นกระบวนการที่มีตัวสื่อกลางระโยงระยางกันเป็นทอด ๆ อยู่ในใน ดังที่แสดงอยู่ในภาพ 6.3 ตัวกลางนั้นก็คือ r_m S_m จากที่กล่าวมาจะสังเกตได้ว่า การเกิดความหมายดังกล่าวนี้เป็นเรื่องภายในจิตใจของแต่ละคน และเป็นลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคลว่าเขาได้เคยมีประสบการณ์กับสิ่งเร้าตามธรรมชาติมาแล้วอย่างไร เราจึงเรียกว่ามีคุณสมบัติ “โดยนัย” (connotative) Osgood ได้ยกตัวอย่างประกอบกระบวนการนี้เอาไว้อย่างชัดเจน เช่น สำหรับคนบางคน ถ้าแมงมุมของจริง (S) สามารถกระตุ้นให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนองที่แสดงออกมามีจริง ๆ (R_T) เมื่อคำว่า “แมงมุม” ถูกนำไปเชื่อมโยงกับตัวแมงมุม (เช่นเด็กเล็ก ๆ) ส่วนหนึ่งของปฏิกิริยาตอบสนอง R_m (ความกลัว) จะถูกนำมาเชื่อมโยงกับสิ่งเร้าตัวใหม่ ฉะนั้น ความหมายภายในจะทำหน้าที่เป็นตัวสื่อกลางให้บุคคลมีปฏิกิริยาตอบสนองกับคำว่า “แมงมุม” คำนั้น ถึงแม้ว่าตัวแมงมุมจริง ๆ จะไม่ได้อยู่ ณ ที่นั้นก็ตาม

ภาพ 6.3 : พัฒนาการของสัญญาณ (Development of a sign)

ความหมายที่เรารับรู้กันโดยส่วนใหญ่มักไม่ได้เกิดมาจากผลของการเรียนรู้แบบมีประสบการณ์โดยตรงกับสิ่งเร้าตามธรรมชาติ (ที่มีอยู่จริง) หรืออาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า โดยส่วนใหญ่ เราเรียนรู้มาจากการเชื่อมโยงจากสัญญาณตัวหนึ่งไปสู่สัญญาณตัวอื่น ๆ ต่อกันไปเป็นทอด ๆ แบบลูกโซ่ กระบวนการเรียนรู้

นี้อาจจะเกิดขึ้นในระดับความนึกคิดที่เป็นนามธรรม โดยไม่จำเป็นต้องมีการสัมผัสจับต้องกับสิ่งเร้าตัวแรกเริ่มเลขก็เป็นได้ จากภาพ 6.4 Osgood ได้แสดงให้เห็นกระบวนการที่ซับซ้อนขึ้น ภาพนี้จะแสดงอนุกรมของสัญญาณหลาย ๆ ตัว S แต่ละตัวจะสามารถกระตุ้นให้เกิดความหมายในตัวบุคคลได้ เนื่องมาจากมีสายสัมพันธ์เชื่อมโยงที่เคยมีมาก่อน () สัญญาณเหล่านี้จะถูกเชื่อมโยงเข้ากับสัญญาณตัวใหม่ ๆ อีก /S/ และการตอบสนองภายใน (ความหมาย) จะไปถึงสัญญาณตัวใหม่ () ออกมาเพื่อจะให้ตัวอย่างของเราต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ เราลองจินตนาการดูว่า เด็ก ๆ ที่ได้สร้างการตอบสนองภายในกับคำว่า “แมงมุม” “ตัวใหญ่” “มีขน” แล้ว เมื่อได้รับฟังนิทานเรื่องตัว tarantula ในนิทานเรื่องนั้น เจ้าตัว tarantula จะถูกบรรยายว่า มีลักษณะเหมือนแมงมุมตัวใหญ่มีขน ด้วยกระบวนการเชื่อมโยงลักษณะทั้งหมด บัดนี้ เด็ก ๆ จะได้รับความหมายแล้วสำหรับคำศัพท์คำใหม่ คือคำว่า “tarantula” ว่าเป็นอย่างไร คำใหม่คำนี้อาจจะยังคงพบพาเอาส่วนผสมของความหมายโดยนัย (connotation) ที่เคยผูกติดอยู่กับคำก่อน ๆ (แมงมุม, ตัวใหญ่, มีขน) ติดตัวมาด้วย ทั้งนี้เพราะความหมายของคำใหม่นี้มีสายสัมพันธ์อยู่กับบรรดาความหมายของคำเก่า ๆ เหล่านั้น ดังนั้น หากเด็ก ๆ เคยเชื่อมโยงคำว่า “แมงมุม” กับปฏิกิริยาตอบสนอง “ความกลัว” คำว่า “ตัวใหญ่” กับความหมายว่า “เป็นอันตรายอย่างยิ่ง” และคำว่า “มีขน” เข้ากับความหมายว่า “น่าขยะแขยง” เด็ก ๆ ก็จะมีปฏิกิริยาต่อตัว tarantula ไม่ว่าจะเป็นตัวจริงหรือตัวที่อยู่ในจินตนาการด้วยการวิงหนีเหมือนกัน ในตัวอย่างนี้ คำว่า “แมงมุม” “ตัวใหญ่” “มีขน” เทียบได้กับ $S_1 S_2 S_3$ ฉะนั้น r_{m1} คือ ความกลัว r_{m2} คือ อันตรายอย่างยิ่ง r_{m3} คือ น่าขยะแขยง เมื่อสิ่งเร้าตัวใหม่ /S/ (ตัว tarantula) ถูกนำมาสัมพันธ์เชื่อมโยงกับคำอื่น ๆ ก็จะสามารถกระตุ้นให้เกิดปฏิกิริยาภายในคือ อยากหลีกเลี่ยงหนี (r_{ma}) การตอบสนองภายในนี้ ในตัวมันเองจะแปรเปลี่ยนมาเป็นสิ่งเร้าภายใน (S_{ma}) ผลักดันให้เด็ก ๆ ทำการวิงหนีจริง ๆ ออกมาภายนอก (R_{xa}) เมื่อถูกข่มขู่จากตัว tarantula ไม่ว่าจะเป็นตัวจริงหรือตัวที่อยู่ในจินตนาการก็ตาม

ภาพ 6.4 : พัฒนาการของการถ่ายโอนสิ่งเร้าและการตอบสนอง
(Development of an assign)

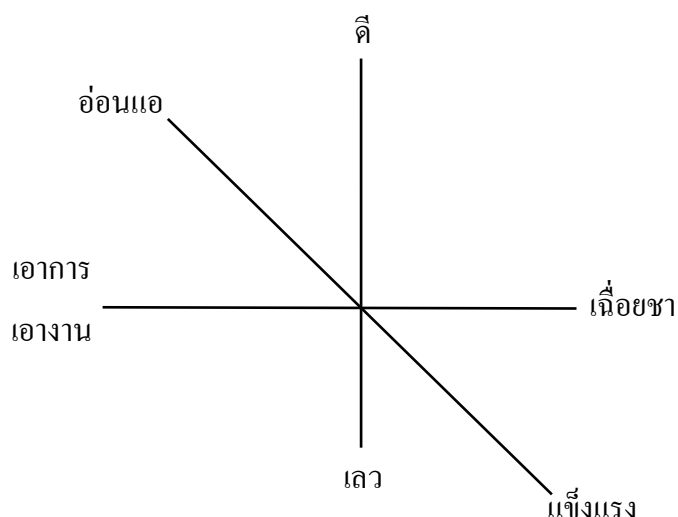
ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ชื่อเสียงกิตติศัพท์ของ Osgood นั้นเนื่องสืบในฐานะที่เป็นผู้สร้างเทคนิค Semantic Differential ซึ่งเป็นวิธีการวัดความหมาย เทคนิคการวัดแบบนี้มีสมมติฐานว่าความหมายที่มีอยู่ในใจของคนคนหนึ่งสามารถที่จะแสดงออกมาได้เป็นถ้อยคำ วิธีการวัดแบบนี้จึงเริ่มต้นด้วยการจัดหาชุดของคำคุณศัพท์ชุดหนึ่งที่สามารถจะแสดงความหมายโดยนัยของบุคคลได้เมื่อเวลาที่ต้องเผชิญกับสิ่งเร้าหรือสัญญาณบางอย่าง คำคุณศัพท์เหล่านี้จะถูกนำมาจัดเป็นชุด ๆ โดยเลือกคำที่มีลักษณะคู่ตรงกันข้ามมาเข้าคู่กัน เช่น ดี/เลว สูง/ต่ำ ช้า/เร็ว แล้วนำคู่ตรงข้ามเหล่านี้มาใส่สเกลที่มีระดับความเข้มข้น 7 ระดับ ดังนี้

ดี : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : เลว

ช้า : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : _____ : เร็ว

เวลาวัด เราจะนำเอาสิ่งเร้าที่อาจจะเป็นหัวข้อ คำพูดหรือภาพ หรืออะไรก็ได้มาเสนอต่อกลุ่มตัวอย่าง แล้วขอให้กลุ่มตัวอย่างจัดลำดับว่า ตามทัศนะของเขา สิ่งเร้าตัวนั้นควรมีคุณสมบัติน้อย ใด หนึ่ง ระดับไหนในสเกลนั้น ในแต่ละสเกล (สำหรับสิ่งเร้า 1 ตัว) จำนวนคู่ของคำคุณศัพท์นั้นอาจจะมีสัก 50 คู่ จากนั้น Osgood ก็ใช้เทคนิคด้านสถิติที่เรียกว่า Factor Analysis เพื่อค้นหามิติพื้นฐานของความหมายที่ทำงานอยู่ในจิตใจของคนแต่ละคนที่เราเรียกว่า “ความหมายโดยนัย” การค้นคว้าในการวิจัยแบบนี้ของเขาเองที่นำไปสู่ทฤษฎี Semantic Differential

ความหมายที่คนคนหนึ่งระบุให้สำหรับสัญญาณใด ๆ จะถูกจุดลงในตารางกราฟที่มี 3 ด้าน คือ การประเมินผล (evaluation) ความเคลื่อนไหวของกิจกรรม (activity) และศักยภาพ (potency) เมื่อเรานำเสนอสัญญาณตัวหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นถ้อยคำหรือแนวคิดก็ได้ บุคคลจะมีปฏิกิริยาตอบสนองออกมาในรูปของการประเมินผล (ดี/เลว) ความเคลื่อนไหวของกิจกรรม (เอาการเอางาน/เฉื่อยชา) หรือศักยภาพ/ความเข้มแข็ง เราจะนำคำตอบที่เป็นปฏิกิริยาตอบสนองของผู้ที่ถูกทดสอบมาวาดลงในกราฟ ดังในภาพ 6.5 ที่เราเรียกว่า Semantic space

ภาพ 6.5 : มิติ 3 ด้านของ Semantic space
(Three-dimensional semantic space)

ยกตัวอย่างแนวคิดเรื่อง “แม่” เมื่อนำเสนอคำคำนี้ (ในรูปแบบของสัญญาณ) ให้แก่ผู้ถูกทดสอบ เขาจะแสดงการตอบสนองภายในออกมาเป็นส่วนผสมของ 3 องค์ประกอบข้างต้น คนหนึ่งอาจจะตัดสิน “แม่” ว่า “ดี/passive/อ่อนแอ” อีกคนหนึ่งอาจจะตัดสิน “แม่” ว่า “ดี/active/เข้มแข็ง” แต่ไม่ว่าจะเป็นกรณีใดก็ตาม ความหมายโดยนัยที่แต่ละคนมีต่อแนวคิดเรื่อง “แม่” นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับว่า ชีวิตของบุคคลนั้นได้ผ่านการเรียนรู้สัมพันธ์เชื่อมโยงกับ “แม่” มาอย่างไร (เป็นที่น่าสังเกตว่า ลักษณะ 3 มิติของความหมายนั้นมิได้มีลักษณะแบ่งเป็นสองขั้วแบบขาคับกับคำเท่านั้น แต่เป็นตัวแปรที่มีระดับความเข้มข้นต่อเนื่องกัน)

Osgood และนักวิชาการอีกหลายท่านได้ลงมือทำการวิจัยเกี่ยวกับ Semantic Differential โดยใช้สิ่งเร้าเป็นสัญญาณหลาย ๆ ประเภท นับตั้งแต่แนวคิดที่เป็นถ้อยคำ คนตรี ศิลปะ แม้แต่เสียงไซนาร์ ยิ่งไปกว่านั้น กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ทดลองในการวิจัยยังประกอบด้วยกลุ่มคนจากหลายชาติหลายวัฒนธรรม Osgood มีความเชื่อว่า องค์ประกอบทั้งสามของความหมาย คือ evaluation, activity และ potency นั้นสามารถประยุกต์มาใช้ได้กับคนทุกหนทุกแห่ง และใช้ได้กับแนวคิดทุกแนวคิด หากความเชื่อของ Osgood เป็นจริง ก็แสดงว่า Osgood ได้ช่วยเพิ่มพูนความเข้าใจต่อเรื่องความหมายให้ก้าวไปอีกขั้นหนึ่ง

วิธีการศึกษาของ Osgood ที่ใช้แนวคิดเรื่องตัวสื่อกลาง (Mediator) นั้นได้รับการนำไปประยุกต์ใช้ในงานวิจัยเรื่องการโน้มน้าวชักจูงและเรื่องทัศนคติในแวดวงของนักจิตวิทยาสังคม ตัว Osgood เองก็เข้าร่วมในการพัฒนาทฤษฎีเรื่องการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ มีการนำเอาเทคนิคเรื่อง Semantic Differential ของเขาไปใช้บ่อยครั้งในการวิจัยเรื่องทัศนคติ ทั้งนี้เนื่องมาจากแนวคิดเรื่องความหมายของ Osgood นั้นคล้ายคลึงกับหลักเรื่องทัศนคติ เราจะย้อนกลับมาดูประเด็นนี้อีกครั้งหนึ่งในบทที่ 8

จากกลุ่มทฤษฎีที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เราอาจจะจัดแบ่งแยกย่อยเป็นหมวดหมู่ทฤษฎีต่าง ๆ ตามลักษณะของญาณวิทยาที่ใช้ (ญาณวิทยาเป็นปรัชญาที่ว่าด้วยการตอบคำถามว่า “ความรู้คืออะไร เราได้ความรู้ขึ้นมาอย่างไร”) ได้ดังนี้ Langer & Richards เน้นความสำคัญของการตีความจากปัจเจกบุคคลและธรรมชาติของแต่ละบุคคลที่มีต่อการให้ความหมาย ส่วนทฤษฎีของ Osgood นั้นมีลักษณะแบบเน้นพฤติกรรมนิยมและเน้นปัจจัยที่มีลักษณะทั่วไปและเป็นสากลของการให้ความหมาย การค้นคิดเทคนิค

Semantic Differential ที่นำเอาการ “ค้นหา” และ “ตรวจวัด” สภาพความเป็นจริงโดยรวม ๆ เป็นตัวอย่างอย่างดีของวิธีการแบบนักพฤติกรรมนิยม ความแตกต่างโดยพื้นฐานที่ยกมาแสดงนี้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า สมมติฐานของนักทฤษฎีแต่ละท่านที่มีต่อเรื่อง “ความรู้” เป็นตัวกำหนดเนื้อหาทฤษฎีที่จะตามมาและวิธีการที่นักทฤษฎีผู้นั้นจะนำมาใช้ในการศึกษาวิจัยด้วย Richards & Langer มีทัศนะว่า สำหรับเรื่องความรู้ส่วนตัวของคนเรานั้น ความแตกต่างระหว่างบุคคลมีส่วนกำหนดตัวความรู้นั้นเป็นอย่างมาก ดังนั้น ทั้งสองจึงพยายามค้นหาลักษณะเฉพาะตัวที่แสดงออกมาในการตีความหมายของแต่ละบุคคล ส่วน Osgood นั้นมีทัศนะที่ตรงกันข้าม เขาพยายามหารูปแบบของความหมายที่มีลักษณะร่วมเป็นสากล ไม่ว่าจะปรากฏในสถานการณ์หรือวัฒนธรรมใด ๆ ก็ตาม

ข้อวิจารณ์ทฤษฎี Representational

ข้อวิจารณ์พื้นฐานที่สุดที่มีต่อกลุ่มทฤษฎีนี้ทั้งหมด คือคำถามเรื่องขอบเขตของทฤษฎี ไม่มีใครปฏิเสธว่า ในทฤษฎีเหล่านี้ ย่อมมีส่วนเสียของข้อเท็จจริงผสมอยู่ด้วยอย่างแน่นอน แต่ทฤษฎีนี้ก็ถูกกล่าวหาว่า เรียบง่ายมากเกินไป มีคำวิจารณ์ว่า ข้อสังเกตของทฤษฎีนี้ที่ว่า ถ้อยคำนั้นเป็นภาพตัวแทนของวัตถุที่ถูกอ้างถึงนั้น เป็นข้อสังเกตที่รู้ ๆ กันอยู่แล้ว และไม่มีที่น่าสนใจแต่ประการใด ตัวทฤษฎีเองยังให้แต่ความสนใจอยู่กับเรื่อง “ถ้อยคำ” (word-centered) แต่กลับไม่ได้พยายามที่จะให้คำอธิบายแก่เราว่า ความหมายนั้นเริ่มเกิดขึ้นและพัฒนาในขั้นต่อมาท่ามกลางกระบวนการสื่อสารที่กำลังดำเนินอยู่ได้อย่างไร บรรดานักวิจารณ์ทฤษฎีนี้เชื่อกันว่าลักษณะที่สำคัญที่สุดของความหมายนั้น จะต้องอยู่เหนือกว่าระดับของการใช้ถ้อยคำขึ้นไปอย่างแน่นอน Langer ได้นำเสนอมาแล้วว่า มีระดับของวาทกรรมขั้นสูง แต่ทว่า เธอก็ไม่ได้พัฒนาแนวคิดดังกล่าวให้กว้างไกลต่อไปอีก สำหรับทฤษฎีที่จะนำเสนอในตอนต่อไป จะมาจากกลุ่มปรัชญาว่าด้วยภาษาธรรมดาสามัญ (Ordinary Language Philosophy - OLP) ซึ่งจะเป็นตัวอย่างของความพยายามอีกอันหนึ่งที่จะศึกษาความหมายในระดับที่สูงขึ้นมา

ส่วนทฤษฎี semantic Space ของ Osgood นั้น อันเนื่องมาจากลักษณะของวิธีการที่ Osgood นำมาใช้ ทำให้เป็นจุดที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก ซึ่งมีผลต่อเนื่องมาถึงเรื่องความน่าเชื่อถือของทฤษฎีด้วย ถึงแม้ นักวิจัยสำนักพฤติกรรมนิยมส่วนใหญ่จะยอมรับในความเชื่อถือได้ (validity) ของเทคนิค Semantic Differential ว่าสามารถที่จะใช้ตรวจวัดลักษณะบางประการของความหมายโดยนัยได้ หากแต่ว่า พวกเขายังมีข้อสงสัยว่าเป็นความจริงหรือที่บรรดาองค์ประกอบทั้ง 3 ตัวที่ Osgood ได้นำเสนอมาคือ evaluation, potency และ activity นั้น จะมีลักษณะคงที่และเป็นสากลไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์แบบใด แนวคิดแบบไหน หรือวัฒนธรรมใด ๆ ก็ตาม และถึงแม้ว่า ในการศึกษาวิจัยหลายต่อหลายครั้งภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ ผลที่ปรากฏออกมาจะได้แสดงให้เห็นความคงที่และความเป็นสากลขององค์ประกอบเหล่านี้ก็น่าพิศวงก็ตาม แต่ก็ยังมีอยู่หลายกรณีเช่นกันที่องค์ประกอบดังกล่าวมิให้เป็นไปตามที่กล่าวอ้างนั้น ฉะนั้น การที่ Osgood นำเสนอว่า

ตัวแปรเหล่านั้นมีลักษณะเป็นสากลอย่างปราศจากขอบเขตนั้น จึงเป็นการกล่าวอ้างที่เกินเลยเกินไป ปัญหาเรื่องความน่าเชื่อถือในการใช้เทคนิค Semantic Differential เกิดขึ้นมาจากปมปัญหาเรื่องวิธีการศึกษาอย่างน้อย 2 ปัญหาด้วยกัน คือ

ประการแรก การที่ผลลัพธ์จากการวิจัยออกมาในลักษณะคล้ายคลึงกันนั้น อาจจะเป็นเนื่องมาจากการจัดระบบสถานการณ์ของสิ่งเร้ามีความคล้ายคลึงกันอยู่แล้ว เนื่องจากวิธีการ Semantic Differential นั้น มักจะใช้สเกลวัดที่ประกอบด้วยชุดของตัวคุณศัพท์อยู่เสมอ และสเกลแบบดังกล่าวก็ถูกนำไปใช้กับผู้ศึกษาหลายต่อหลายครั้ง ฉะนั้นจึงอาจเป็นไปได้ว่า ผู้ถูกศึกษาอาจจะไปมีปฏิริยาตอบสนองต่อตัวเครื่องมือแบบทดสอบ (ที่อยู่ในรูปแบบที่เหมือนกันทุกครั้ง) แทนที่จะมีปฏิริยาตอบสนองต่อความหมายของตัวแนวคิดที่เป็นสิ่งเร้าอย่างแท้จริง ประการที่สอง ความน่าเชื่อถือของ Semantic Differential นั้นวางอยู่บนการใช้กระบวนการทางสถิติที่เรียกว่า factor analysis สำหรับเทคนิคนี้จะช่วยจัดการแสดงให้เห็นว่า ผลลัพธ์ที่ได้มาจากหลาย ๆ สเกล จะเข้ามามีความสัมพันธ์กันจนสร้างเป็นตัว factor ขึ้นมาได้อย่างไร แม้กระนั้นก็ตามในการตีความและขนานนาม factor นั้น ก็ยังจำเป็นต้องอาศัยอวัสัยของผู้วิจัยอยู่ดี และหากนักทฤษฎีสักคนหนึ่ง เช่น Osgood มีความเชื่อว่า องค์ประกอบทั้ง 3 นั้น มีลักษณะเป็นสากล ก็ย่อมแน่นอนว่า ความเชื่อที่เป็นอวัสัยดังกล่าวย่อมส่งผลให้การตีความโครงสร้างขององค์ประกอบที่จะออกมาจากการวิจัยมีแนวโน้มเป็นไปตามที่เชื่อเอาไว้แล้ว กล่าวโดยสรุปก็คือ ข้อสรุปที่ออกมาว่า องค์ประกอบของความหมายมีลักษณะเป็นสากลนั้น อาจจะเป็นผลลัพธ์มาจากการที่พยายามจะทำให้การพยากรณ์ของนักวิจัยเองเป็นไปตามความเชื่อและความต้องการของตนเองมากกว่า

Ordinary Language Philosophy (OLP)

กลุ่ม OLP ถือกำเนิดขึ้นมาจากการเป็นปฏิริยาตอบโต้ทฤษฎี 2 แนวที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นคือ ทฤษฎีศึกษาความหมายด้วยวิธีการ representational approach และประเพณีของ propositional meaning ดังที่เราได้เห็นมาแล้วในบทสุดท้ายว่า ทฤษฎี Representational นั้นเน้นหนักจุดความสนใจอยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์และวัตถุที่อ้างถึง ส่วนสำนัก Propositional นั้น จะมุ่งความสนใจไปอยู่ที่แต่ละตัวประโยคซึ่งมีความหมายแฝงเร้นอยู่ภายใน ทฤษฎีนี้จะค้นหาตัวกำเนิดของความหมายที่จะเป็นตัวโครงสร้างด้านตรรกะของข้อความหรือข้อเสนอ นั้น ๆ โดยที่ทฤษฎีหลังนี้ไม่ได้ใส่ใจว่า ประโยคหรือข้อความนั้นจะถูกนำมาใช้ในชีวิตจริงได้อย่างไร สำหรับ OLP นั้นเชื่อว่า ลักษณะที่สำคัญที่สุดของความหมายนั้น เรามีโอกาสหาพบได้ในการคุยถ้อยคำหรือพยายามค้นหากฎเกณฑ์ของตรรกะ หากแต่ต้องพิจารณาว่าภาษานั้นถูกนำไปใช้อย่างไรมากกว่า ฉะนั้น OLP จึงเสนอว่า เราต้องดูที่ “พฤติกรรมการใช้ภาษา” (Speech Act) มิใช่ “รูปแบบ

ของการใช้ภาษา” (Speech Form) เพราะพฤติกรรมการใช้ภาษาต่างหากที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในเรื่องความหมายของการสื่อสาร

ผู้สร้างรากฐาน : Wittgenstein & Austin

Ludwig Wittgenstein นักปรัชญาชาวเยอรมันเป็นผู้สร้างรากฐานแรกเริ่มของแนวทาง OLP ในระยะแรก ผลงานของเขายังคงเน้นหนักไปในทางประเพณีแบบ Propositional แต่ในระยะต่อมา เขาก็ได้ปฏิเสธแนวทางนี้ และมุ่งมาสู่แนวทางใหม่ที่นับว่าเป็นจุดเปลี่ยน โศกที่นำเสนอใจอย่างยิ่งจุดหนึ่งในประวัติศาสตร์ของปรัชญายุคใหม่ ในภายหลังเขาได้กล่าวข้อสรุปว่า ความหมายของภาษานั้นขึ้นอยู่กับบริบทที่เราใช้ ยิ่งกว่านั้นยังเสนอว่า ถ้อยคำที่วางอยู่เดี่ยว ๆ ตามลำพังนั้นในตัวเองแล้วแทบจะไม่มีมีความหมายใด ๆ ทั้งสิ้น ภาษาแบบที่เราใช้กันอยู่ในชีวิตประจำวันทุกวันนี้มันเป็น “การละเล่นทางภาษา” (language game) หรือพูดอีกอย่างหนึ่งว่า คนเราปฏิบัติตามกฎเกณฑ์กติกาสำหรับการแสดงพฤติกรรมการใช้ภาษา (Verbal Acts) ไม่ว่าจะเป็นการออกคำสั่งหรือการรับคำสั่ง การตั้งคำถามหรือการตอบคำถาม การบรรยายเหตุการณ์ ฯลฯ ทั้งหมดนี้ ล้วนเป็นตัวอย่างของการใช้ภาษาที่เราทำกันอยู่อย่างเป็นปกติวิสัยซึ่งจำเป็นต้องเดินไปตามกติกาและกฎเกณฑ์ อันทำให้การใช้ภาษานั้นกลายเป็นการละเล่นทางภาษา

ในขณะที่ Wittgenstein เป็นผู้วางรากฐานทางปรัชญาของ OLP นั้น ในขั้นต่อมา J. L. Austin ก็ได้พัฒนาบรรดาแนวคิดพื้นฐาน ซึ่งลูกศิษย์ของเขา John Searle ขนานนามว่า Speech acts Austin ได้จำแนก Speech acts ออกเป็น 3 ประเภท คือ

(1) Locutionary Acts เป็นการพูดถึงบางสิ่งบางอย่างที่มีความหมายแบบอ้างอิงถึง (referential meaning) ซึ่งเท่ากับว่าความหมายนั้นมันอยู่ในคำพูดนั่นเองโดยไม่ต้องพะวงถึงเจตนาของผู้พูดเลย งานของนักปรัชญาสำนัก Propositional ทั้งหมดต่างมุ่งความสนใจอยู่ที่การวิเคราะห์การกระทำที่จัดอยู่ในประเภทนี้

(2) Illocutionary Acts เป็นการพูดถึงบางสิ่งบางอย่างที่เจตนาของผู้สื่อสารได้เข้ามาเกี่ยวข้องในการสื่อความหมายอย่างมาก ตัวอย่างของ Acts แบบนี้ได้แก่ การตักเตือน การสรรเสริญเยินยอ การตำหนิติเตียน การให้สัญญา และอื่น ๆ

(3) Perlocutionary Acts เป็นพฤติกรรมการใช้ภาษาโดยที่ผู้ใช้ตั้งใจจะให้กระทบถึงความรู้สึกทัศนคติ ความเชื่อ และพฤติกรรมของผู้ฟัง

พฤติกรรม 2 แบบหลังนี้ เป็นแบบที่ Austin ให้ความสำคัญมากที่สุด โดยที่เขาได้กำกับไว้เป็นการเฉพาะว่า เป็นพฤติกรรมที่แสดงโดยประโยคซึ่งใช้คำกริยาแบบ Performative Verbs คำกริยาแบบ Performative ซึ่งหากแปลตามตัวอักษรแล้ว ก็หมายความว่า “คำกริยาที่บ่งบอกถึงการกระทำที่สำเร็จลุล่วงได้ด้วยการเปล่งเอ่ยถ้อยคำออกมา” บรรดาคำกริยา เช่น การขนานนาม การยืนยัน การกล่าวคำสัญญา การเอ่ย

ถาม การกล่าวคำขอบคุณ ฯลฯ คำเหล่านี้ช่วยให้ผู้สังเกตได้เข้าใจถึงเจตนาของผู้พูด เราจะอภิปรายในรายละเอียดของแนวคิดเรื่อง Speech Acts นี้ต่อไปในบทหน้า

Searle's Theory of Speech Acts

จากพื้นฐานที่ Wittgenstein & Austin ได้วางเอาไว้ John Searle ได้พัฒนาทฤษฎีที่รู้จักกันดีคือ ทฤษฎีว่าด้วยการกระทำที่ใช้ภาษา (Speech Acts Theory) ถึงแม้ว่า การค้นคิดทฤษฎีนี้จะมีได้มีแต่ Searle เพียงคนเดียวเท่านั้น แต่ทว่า เขาก็ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้นำคนสำคัญคนหนึ่งของแนวทางนี้ และบ่อยครั้งที่เรามักจะเห็นชื่อของเขาปรากฏเคียงคู่อยู่กับทฤษฎีนี้

Speech Act เป็นหน่วยที่พื้นฐานที่สุดของภาษาที่ใช้เพื่อการแสดงความหมาย มันเป็นการเอ่ยข้อความที่แสดงเจตนาบางอย่าง ตามปกติ Speech Act มักจะเป็นประโยค แต่ทว่าบางกรณีก็อาจเป็นเพียงคำคำหนึ่งหรือวลีอื่นหนึ่งก็ได้ หากว่าคำหรือวลีนั้นได้ถูกนำมาใช้ตามกฎเกณฑ์กติกาของ Speech Act ก็จะสามารถบ่งบอกเจตนาของผู้พูดได้ (ถ้าหากพูดภาษาของ Wittgenstein คือ สามารถเข้าร่วมเล่นเกมทางภาษาได้) ในตอนนี้ เราจะหยุดอภิปรายเรื่องกฎเกณฑ์กติกาของ Speech Act เอาไว้สักครู่หนึ่ง โดยจะขอหวนกลับไปหาเรื่องของธรรมชาติของ Speech Act กันเสียก่อน

หลักการสำคัญของ Speech Act มีใจความว่า “เมื่อใดก็ตามที่เราเอ่ยปากพูด เมื่อนั้น เราก็ได้แสดงการกระทำบางอย่างออกมาแล้ว” การกระทำนั้นอาจจะเป็นการแถลงข่าว แถลงนโยบาย การตั้งคำถาม การออกคำสั่ง การให้สัญญา หรืออื่น ๆ ฉะนั้นเราจึงอาจมองได้ว่าการเอ่ยคำพูด (Speech) นั้นก็คือรูปแบบหนึ่งของการกระทำหรือเป็นพฤติกรรมที่มีความตั้งใจ หากเราโยงเอาเรื่องที่กำลังกล่าวนี้ไปเปรียบเทียบกับเรื่องราวในบทที่ผ่านมาเราก็จะเห็นข้อแตกต่างว่า ในขณะที่ Chomsky สนใจที่จะศึกษาสมรรถนะ (competence) ของภาษา Searle กลับสนใจเรื่องการแสดงพฤติกรรมของภาษา (performance)

เมื่อพิจารณาจากจุดยืนของ Speech Act Theory เราก็มีคำถามต่อไปว่า “ความหมายคืออะไร” โดยคร่าว ๆ แล้ว “ความหมาย” มีค่าเท่ากับ “ความตั้งใจ” เมื่อผู้พูดต้องการมุ่งหมายถึงบางสิ่งบางอย่างเวลาที่เขาแสดงการกระทำออกมาเป็นการเอ่ยอื่นถ้อยคำ การกระทำดังกล่าวของเขานั้นก็คือความพยายามที่จะสื่อสารความตั้งใจของเขาให้ผู้อื่นได้รับรู้นั่นเอง ฉะนั้นส่วนประกอบที่สำคัญยิ่งของความหมายในทฤษฎี Speech Act ก็คือ การที่ผู้รับฟังสามารถเข้าใจถึงความตั้งใจของผู้พูดได้ แต่ทว่าข้อเสนอดังกล่าวนี้แตกต่างไปจากที่สนใจเรื่องความหมายของทฤษฎี Representational เพราะทฤษฎี Speech Act ไม่ได้เน้นแต่ว่าปัจเจกบุคคลมีการอ้างอิงต่อสัญลักษณ์อย่างไร หากแต่ให้ความสนใจกับเจตนาของการกระทำ (การพูด) นั้น ถ้าเราได้ให้คำสัญญาอย่างหนึ่งออกไป ก็หมายความว่า เรากำลังสื่อความหมายถึงเจตนาของเราว่าในอนาคต เราจะ

ตั้งใจทำอะไรบางอย่าง แต่ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นก็คือ เรากำลังคาดหวังว่า คนที่เรากำลังพูดอยู่ด้วยนั้น เขาจะสามารถเข้าใจได้จากพฤติกรรมเอื้อเอื้อนวาจาของเราว่า เรานั้นมีความตั้งใจเป็นเช่นใด

การจัดประเภทของ Speech Act ของ Searle นั้นคล้ายคลึงกับ Austin เพียงแต่มีความแตกต่างเพียงเล็กน้อยเท่านั้น Searle แบ่ง Speech Act ออกเป็น 4 ประเภท คือ

(1) Utterance Act การกระทำเช่นนี้เป็นแบบง่าย ๆ ของการเปล่งเสียงออกมาเป็นคำพูด ไม่ว่าจะเป็นคำคำเดียว หรือชุดของถ้อยคำก็ตาม สำหรับการกระทำแบบนี้ ความตั้งใจของผู้พูดก็คือ การได้พูดออกมา ไม่มีความหมายอะไรนอกเหนือไปกว่านั้น ตัวอย่างเช่น บรรดานักแสดงที่ฝึกหัดทดลองเสียง เป็นต้น

(2) Propositional Act อันนี้เทียบได้กับสิ่งที่ Austin เรียกว่า locution เป็นการเอ่ยประโยคด้วยความตั้งใจที่จะแสดงให้เห็นว่า คำพูดนั้นได้หมายถึงสิ่งบางอย่าง หรืออาจกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า ผู้พูดปรารถนาที่จะแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างตัวประธานและคำกริยา หรือต้องการจะระบุถึงวัตถุชิ้นหนึ่งและอ้างอิงจากวัตถุชิ้นนี้ ไปถึงสิ่งอื่น ๆ อีก

(3) Illocutionary Act กับการกระทำที่ต้องการจะแสดงเจตนาของตนให้ผู้อื่นได้รับรู้ ในกรณีนี้ ผู้ที่แสดง Speech Act ต้องการปฏิบัติกริยาตอบสนองบางอย่างที่ตนตั้งใจไว้จากผู้อื่น

(4) Perlocutionary Act เป็นการกระทำของผู้พูดที่ตั้งใจจะให้เกิดผลลัพธ์หรือผลสืบเนื่องบางประการในส่วนของพฤติกรรมของผู้อื่น

เนื่องจากความแตกต่างระหว่าง Illocutionary และ Perlocutionary นั้นยากที่จะมองเห็นได้ ฉะนั้นเราอาจจะดูตัวอย่างต่อไปนี้ประกอบสักเล็กน้อย Illocutionary นั้นเป็นการกระทำที่ความสนใจเบื้องต้นของผู้พูด คือต้องการให้ผู้ฟังเข้าใจถึงความตั้งใจของผู้พูดอย่างกระจ่างใจ แต่ Perlocutionary นั้นเป็นการกระทำที่ผู้พูดไม่เพียงแต่คาดหวังจะให้ผู้ฟังเข้าใจเท่านั้น แต่หลังจากที่เข้าใจแล้ว ยังต้องการให้ผู้ฟังปฏิบัติตามความเข้าใจนั้นอีกด้วย ถ้าผู้พูดพูดว่า “ฉันทิวนี้” ด้วยความตั้งใจที่จะให้ผู้ฟังเข้าใจว่า “ฉันทิวนี้” ในขณะที่ผู้พูดกำลังแสดงการกระทำแบบ Illocutionary แต่หากว่าผู้พูดประโยคเดียวกันนั้น หากแต่ได้คาดหวังเพิ่มเติมต่อไปอีกว่า หลังจากรับฟังแล้ว ผู้ฟังจะนำน้ำเย็น ๆ มาให้ผู้พูดสักแก้วหนึ่ง แบบหลังนี้ผู้พูดกำลังแสดงการกระทำแบบ Perlocutionary การกระทำทั้ง 4 ประเภทนี้เกี่ยวข้องโยงใยกันอย่างเหนียวแน่น และบ่อยครั้งที่ทั้ง 4 ประเภทแสดงออกในเวลาเดียวกัน

จากนี้เราลองมาดู Propositional และ Illocutionary act ในรายละเอียด อาจจะเข้าใจได้ว่า Propositional act ก็คือลักษณะหนึ่งของเนื้อหาแบบ Illocutionary act นั่นเอง เพราะ Propositional act เป็นการกระทำที่ระบุคุณภาพบางอย่างหรือสายสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างวัตถุ สถานการณ์หรือเหตุการณ์ ตัวอย่างของ Propositional act ก็เช่น ขนมหินนี้ร่อย เกลือเป็นอันตรายต่อร่างกาย เธอชื่อดาเรน ฯลฯ สำหรับการประเมินคุณค่าของ Propositional นั้น เราอาจพิจารณาในแง่มุมมองที่ว่า ข้อความนั้นมีความจริงมากน้อยเพียงใด

หรืออาจจะตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างข้อความหนึ่งกับข้อความอื่น ๆ และนี่เป็นภาระหน้าที่หลาย ๆ ประการที่นักทฤษฎีสำนึก Propositional จะต้องกระทำดังได้นำเสนอมาแล้วในตอนก่อนหน้านี้ อย่างไรก็ตาม ในสายตาของนักทฤษฎี Speech Act แล้ว สิ่งที่เราเรียกว่า “ความจริงและหลักตรรกะเหตุผล” นั้นไม่สู้จะเป็นเรื่องสำคัญเท่าใดนัก คำถามกลับอยู่ที่ว่า “อะไรคือเจตนาของผู้พูด” ในการกระทำด้วยการเอ่ยประโยคหรือข้อความนั้นออกมา การก่อตัวของความหมายของ Illocutionary Act จึงถูกกำหนดในส่วนหนึ่งด้วยการค้นหาว่าผู้พูดปรารถนาจะให้ผู้อื่นรับฟังประโยคนั้นได้อย่างไร ด้วยเหตุฉะนั้น จากทัศนะของ Searle เราต้องพิจารณาข้อความหนึ่งๆว่าเป็นส่วนย่อยส่วนหนึ่งในบริบทที่กว้างขวางกว่าตัวข้อความนั้นเสมอ ฉะนั้น สิ่งที่เราจะให้ความสนใจต่อการแสดงพฤติกรรมจะเป็นดังนี้คือ “ฉันถามว่าขนมนี้อร่อยไหม” “ฉันเตือนเธอแล้วว่าเกลือเป็นอันตรายต่อร่างกาย” “ฉันบอกว่าเธอชื่อดาเรน” จากส่วนของข้อความที่ขีดเส้นใต้เอาไว้ อันเป็นสิ่งที่ผู้พูดได้กระทำต่อข้อความหนึ่ง ๆ นั้นแหละคือจุดสนใจของ Speech Act และการที่ข้อความนั้นได้ถูกนำไปกระทำอย่างไรต่อผู้ฟัง นั่นคือพลังของ Illocutionary ของประโยคนั้น ตัวอย่างเช่น เราอาจจะนำประโยคหรือข้อความที่ว่า “ขนมชิ้นนี้อร่อย” มากระทำเสียใหม่ (มาทำ Speech Act เสียใหม่) ให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกและเข้าใจความหมายได้ว่า เรากำลังพูดเย้ยหยันอยู่ (เช่น พูดด้วยสีหน้ายิ้มเยาะว่า “ฉันว่าขนมชิ้นนี้อร่อยดินะ”) ซึ่งอาจจะทำให้ความหมายของประโยคที่ว่า “ขนมชิ้นนี้อร่อย” กลายเป็นความหมายที่ตรงกันข้ามไปเลยก็ได้ (ทั้ง ๆ ที่พูดประโยคว่า “ขนมชิ้นนี้อร่อย” แต่กลับหมายความว่า “ขนมชิ้นนี้แย่มากที่สุดตั้งแต่ฉันเคยกินขนมมา” ก็ได้)

Searle ระบุอย่างชัดเจนว่า “การพูดภาษานั้นเป็นการแสดงพฤติกรรมรูปแบบหนึ่งที่จะต้องเดินไปตามกติกากฎเกณฑ์ที่วางเอาไว้” ในบทที่ 4 เราได้กล่าวมาแล้วว่า ทฤษฎี Speech Act นั้นเป็นหนึ่งในการประยุกต์เอาทฤษฎีกฎเกณฑ์ (Rule Theory) มาใช้ ประเภทของกฎเกณฑ์ที่สำคัญมีอยู่ 2 แบบคือ Constitutive Rule ซึ่งเป็นตัวสร้างพฤติกรรมรูปแบบใหม่ นั่นคือ การกระทำถูกสร้างขึ้นเพราะมีกฎเกณฑ์ ตัวอย่างเช่น การเล่นฟุตบอลจะยังคงสภาพเป็นเกมกีฬาที่เล่นกันโดยทุกคนเคารพปฏิบัติตามกติกา นี่ก็คือ กฎเกณฑ์กติกานั้นเองเป็นตัวสร้างเกมการเล่นขึ้นมา ถ้าเราทำการสังเกตผู้คนที่กำลังแสดงการกระทำตามกติกา เราจึงรู้ว่า กีฬาฟุตบอลนั้นกำลังถูกเล่นกันอยู่ ฉะนั้นตัวกฎเกณฑ์กติกานั้นเองเป็นสิ่งที่บ่งบอกแก่เราว่า การเล่นเกมแบบไหนที่สามารถตีความได้ว่าเป็นการเล่นฟุตบอล (เรารู้ว่านี่เป็นการเล่นอะไร จากการดูว่าผู้เล่นกำลังทำตามกติกาหรือกฎเกณฑ์อะไร) ในทฤษฎี Speech Act จะอธิบายว่าความตั้งใจของคนคนหนึ่งจะสามารถเป็นที่รับรู้และเข้าใจได้จากคนอื่น ๆ ก็เนื่องมาจากการมีอยู่ของกฎเกณฑ์แบบ Constitutive นี้เอง เนื่องจากกฎเกณฑ์กติกานั้นเป็นตัวบ่งบอกผู้อื่นให้อ่านออกว่า นี่เป็นการกระทำอะไรกันแน่ เราจะให้ตัวอย่างประกอบในย่อหน้าถัดไป

ส่วนกฎเกณฑ์ชนิดที่สองคือ Regulative Rule กฎเกณฑ์แบบนี้จะเป็นตัวให้แนวทางสำหรับการกระทำบางอย่างจากพฤติกรรมอันหนึ่งที่ได้สรรหามาเรียบร้อยแล้ว พฤติกรรมดังกล่าวนั้นเป็นที่รับรู้และมีอยู่แล้วก่อนที่จะถูกนำมาปฏิบัติ และกฎเกณฑ์แบบ Regulative จะเป็นตัวบอกผู้คนที่ต้องใช้พฤติกรรมนั้นอย่างไรจึงจะบรรลุเจตจำนงที่ต้องการได้ ตัวอย่างเช่น บ่อยครั้งที่เจ้าของบ้านเปิดประตูให้แก่แขกที่กำลังจะจากไป

สำหรับตัวอย่างของการใช้กฎเกณฑ์แบบ Constitutive นั้น ขอให้เราลองใช้ตัวอย่างที่ Searle นำมาวิเคราะห์ Speech Act คือ การกระทำที่แสดงการให้คำมั่นสัญญา การให้สัญญานั้นต้องมีกฎเกณฑ์ 5 ข้อ คือ ข้อแรก การสัญญานั้นต้องมีการกล่าวเอ่ยออกมาเป็นถ้อยคำที่สื่อแสดงว่า ผู้พูดจะทำอะไรในอนาคต (propositional content rule) ประการที่สอง ข้อความที่เอ่ยออกมานั้น (ยกเว้นว่าเป็นความปรารถนาของฝ่ายผู้ฟัง) มักจะเป็นการบ่งบอกว่า ผู้พูดจะ “ทำอะไร” มากกว่าที่จะบอกว่า “จะไม่ทำอะไร” (preparatory rule) ประการที่สาม ข้อความนั้นจะเป็นสัญญาว่าจะมีการกระทำอันใดบ้าง จะได้รับการดำเนินการในกรณีที่เกิดเหตุการณ์ทุกอย่างเป็นไปตามครรลองปกติ และลักษณะดังกล่าวนี้ทั้งผู้พูดและผู้ฟังจะมองเห็นได้อย่างชัดเจนทีเดียวว่าจะต้องไม่เป็นการกระทำอย่างอื่นแน่นอน (preparatory rule) ประการที่สี่ ผู้พูดต้องตั้งใจที่จะกระทำการนั้นอย่างจริงจัง (sincerity rule) และประการสุดท้าย สัญญาอันหนึ่งจะต้องรวมเอาข้อบังคับสำหรับผู้พูดที่จะต้องไปดำเนินการให้ออกมาเป็นการปฏิบัติด้วย (essential rule) กฎทั้ง 5 ข้อนี้ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่เป็นเงื่อนไขสำหรับที่จะจัดว่าการกระทำอันใดสามารถจะนับได้ว่า การกระทำนั้น ๆ เป็นข้อสัญญาหรือไม่

ฉะนั้น การกระทำแบบ Illocutionary ใด ๆ จะต้องประกอบไปด้วยกฎเกณฑ์พื้นฐานที่วงเล็บเอาไว้ข้างต้นนั้น กฎข้อแรกคือ propositional content นั้น จะต้องระบุเงื่อนไขพิเศษบางประการของสิ่งที่ต้องการจะอ้างอิงถึงเอาไว้ด้วย (จะทำอะไรบ้าง) กฎข้อที่ 2 คือ preparatory นั้น จะต้องรวมเอาเงื่อนไขล่วงหน้าที่เป็นจำเป็นสำหรับการกระทำที่จะเกิดขึ้นระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง กฎข้อ 3 คือ sincerity นั้น เรียกร้องให้ผู้พูดหมายความอย่างที่ได้พูดออกมาจริง ๆ (ถึงแม้จะเป็นกรณีของการกระทำแบบ illocutionary ที่ไม่จริงจัง แต่ผู้พูดก็ต้องแสดงการกระทำราวกับจะทำให้ผู้ฟังคิดเอาเองว่า ผู้พูดมีความตั้งใจจริงในการพูด หมายความว่าผู้ฟังจะเชื่อว่าสิ่งที่พูดนั้นเป็นความตั้งใจจริงของผู้พูด) กฎข้อ 4 คือ essential จะระบุว่า ในความเป็นจริงผู้พูดและผู้ฟังจะคิดว่าการกระทำที่พูดไว้ว่าจะทำในสัญญานั้น จะเป็นตัวแทนบ่งบอกว่าทั้งสองฝ่ายจะได้เห็นว่าเป็นอนาคตจะมีอะไรปรากฏออกมาให้เห็นบ้าง แน่แน่นอนว่า การกระทำหลายอย่างย่อมไม่ประสบความสำเร็จตามกฎทั้ง 5 ข้อที่กล่าวมานี้ ฉะนั้นการประเมิน Speech Act จึงสามารถดูได้จากว่า การกระทำตั้งแต่ครั้งนั้นเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ได้ระบุเอาไว้มากน้อยเพียงใด Searle เชื่อว่า Speech Act คงจะมีข้อบกพร่องอยู่บ้าง ซึ่ง Austin เรียกการกระทำที่มีข้อบกพร่องนี้ว่า infelicity นักทฤษฎีเหล่านี้เชื่อกันว่ากฎเกณฑ์แบบ

constitutive นี้ สามารถจะนำไปอธิบายการกระทำแบบ illocutionary ได้มากมายหลายประเภท อย่างน้อยก็ สามารถอธิบายพฤติกรรมกรการขอร้อง การยืนยัน การตั้งคำถาม การแสดงความขอบคุณ การให้คำแนะนำ การกล่าวตักเตือน การต้อนรับ และการแสดงความยินดี เป็นต้น

ถึงแม้ Speech Act ส่วนใหญ่จะมีลักษณะตรงไปตรงมา คือเป็น Speech Act ชนิดที่มีการใช้ประโยค หรือข้อความที่บ่งบอกอย่างชัดเจนถึงความตั้งใจของผู้พูด แต่ทว่าก็มี Speech Act หลายอันที่มีลักษณะอ้อม ๆ ตัวอย่างเช่น ในการเชิญชวนครอบครัวให้มาที่โต๊ะกินข้าวพร้อม ๆ กัน คุณพ่ออาจจะใช้ประโยคพูดว่า “มีใคร หิวบ้างหรือยัง” ซึ่งหากมองดูแต่รูปประโยคอย่างผิวเผินแล้ว เราอาจจะคิดว่าเป็นประโยคคำถาม แต่ความจริง แล้วประโยคดังกล่าวเป็นการเชิญชวนมากกว่า

Searle ได้แบ่งประเภทการกระทำแบบ illocutionary ออกเป็น 5 แบบ

แบบแรก เรียกว่า Assertives แบบนี้เป็นประโยคข้อความที่ผู้กมัดผู้พูดไว้เลยว่า ได้สนับสนุนต่อความ จริงในข้อความนั้น ในรูปแบบประโยคที่อาจมองเห็นได้ชัดเจนคือ การดูที่คำกริยาแสดงการกระทำ เราจะ เห็นคำประเภท “แถลง ยืนยัน สรุปร เชื่อว่า ...”

แบบที่สองได้แก่ Directives เป็นประโยคที่พยายามจะให้ผู้ฟังกระทำการอะไรบางสิ่งบางอย่าง ไม่ ว่าจะเป็น “คำสั่ง การวิงวอน คำสวดภาวนา คำอ้อนวอน การเชิญ ...”

แบบที่สามเรียกว่า Comissives เป็นแบบที่ผู้กพันผู้พูดต่อการกระทำในอนาคต ประกอบด้วย การกระทำประเภทให้สัญญา คำสาบาน การให้คำประกัน การทำสัญญา การรับประกัน ...

แบบที่ 4 ได้แก่ Expressive เป็นการกระทำที่สื่อความหมายให้เห็นถึงสภาวะทางจิตบางอย่างของผู้ พูด อันได้แก่ ความรู้สึกขอบคุณ การแสดงความยินดี การขอโทษ การแสดงความเสียใจ การต้อนรับด้วย ความยินดี ...

และแบบที่ 5 ได้แก่ Declaration เป็นรูปประโยคที่ถูกสร้างขึ้นมากด้วยการยืนยันอย่างแน่วแน่นว่า จะต้องกระทำการดั่งนั้นให้ได้อย่างแน่นอน ตัวอย่างเช่น การประกาศแต่งตั้ง การแต่งงาน การประกาศขับไล่ การขอลดอนตัว ...

ข้อวิจารณ์ Ordinary Language Philosophy

จุดแข็งที่สุดของ OLP คือ การที่สามารถนำเอาการวิเคราะห์ภาษาออกมาจากปริมณฑลของพวก โครงสร้างนิยมและพวกรูปแบบนิยม มาสู่แวดวงของการใช้ภาษาภายใต้สภาพความเป็นจริง แต่ทว่า การณ์ กลับกลายเป็นว่า จุดที่อ่อนที่สุดของสำนักนี้ก็คือ แนวคิดนี้ไม่สามารถจะแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ภาษาที่ถูกนำมาใช้จริง ๆ นั้นทำงานได้อย่างไรในกระบวนการสื่อสารที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ขณะนั้น เราอาจจะ

วิจารณ์ปัญหานี้โดยอาศัยเกณฑ์ 3 ประการของทฤษฎีคือ เรื่องของขอบเขต (scope) ความน่าเชื่อถือ (validity) และคุณประโยชน์ที่จะมีต่อการเพิ่มพูนความรู้ให้แก่แวดวงวิชาการ (heuristic value)

นักวิจารณ์หลายท่านกล่าวว่า ทั้ง ๆ ที่ทฤษฎีนี้ครอบคลุมและมีเนื้อหาที่กว้างขวาง แต่ทว่าเมื่อพิจารณาคุณแนวการวิเคราะห์เรื่อง Speech Act แล้ว เรากลับพบว่า มีขอบเขตที่คับแคบ ทั้งนี้ เพราะการวิเคราะห์นั้น ได้ให้ความสนใจอยู่แต่ที่โครงสร้างของประโยค โดยใช้เป็นตัวบ่งชี้ถึงความหมายที่ผู้พูดมีความตั้งใจ ตัวอย่างเช่น งานของ Austin ซึ่งมักจะสนใจแต่ตัวคำแสดงกริยา (ที่ระบุการกระทำ) ซึ่งคิดอยู่หรือปรากฏอยู่ในข้อความหรือประโยคซึ่งเรามองเห็นได้มากกว่าที่จะค้นหาว่า แท้จริงแล้ว ในขณะที่ผู้พูดใช้คำกริยาดังกล่าวนั้น เป้าหมายที่แท้จริงของผู้พูดนั้นเป็นอะไรกันแน่ หรือมีเจตนาหลังจากที่ผู้ฟังได้ยินคำกริยาดังกล่าวนั้นแล้ว ผู้ฟังได้ดีความออกไปจริง ๆ ว่าอย่างไร

และถึงแม้ว่านักวิจารณ์หลายท่านจะเห็นพ้องต้องกันว่า **ความตั้งใจเป็นลักษณะที่สำคัญอย่างยิ่งยวด** ของความหมาย และการกล่าวถ้อยคำ (Speech) เป็นสถาปนารูปแบบของการกระทำขึ้นมา รวมทั้งยังเห็นด้วยอีกว่า Speech Act นั้นจะต้องอยู่ภายในกฎเกณฑ์ต่าง ๆ แต่ทว่านักวิจารณ์เหล่านั้นยังมีข้อโต้แย้งว่า บรรดาแนวคิดพื้นฐานต่าง ๆ ของทฤษฎี Speech Act นั้นยังมีลักษณะคลุมเครือ และไม่ผู้จะมีความหมายอันใดนัก และจากจุดนี้เอง วิธีการจัดแบ่งประเภทของ Speech Act แบ่งออกเป็น Locutionary, Illocutionary และ Perlocutionary ของ Austin ได้ถูกวิจารณ์อย่างรุนแรง คำวิจารณ์ข้อหนึ่งกล่าวว่า สิ่งที่ Austin กำลังทำอยู่ (ในการแบ่งประเภทดังกล่าว) ก็คือ การก่อสร้างโครงสร้างอันหนึ่งขึ้นมา ซึ่งในตัวโครงสร้างนั่นเองก็มีข้อเพราะที่ติดตัวมาและพร้อมที่จะพังครืนล้มลงได้ทุกเมื่อ มีการวิจารณ์ว่า การแบ่งประเภทดังกล่าวไม่ชัดเจน นักวิจารณ์บางท่านตั้งคำถามว่า จะมีประโยชน์อะไรในการใช้แนวคิดเรื่อง Locutionary ในเมื่อ Austin เองก็บอกว่า ข้อความหรือประโยคที่เป็น Locutionary นั้น สามารถที่จะสร้าง Illocutionary ได้โดยอัตโนมัติอยู่แล้ว ยิ่งการจำแนกประเภทระหว่าง Illocutionary & Perlocutionary นั้นก็ยังไม่แจ่มแจ้งอยู่แล้วในทัศนะของนักอ่านหลายท่าน ซึ่งบางท่านได้กล่าวว่า ต่อให้เราสามารถสังเกตเห็นความแตกต่างระหว่างแนวคิดทั้ง 3 นั้น ก็ยังมีข้อกังขาว่า แนวคิดทั้ง 3 นั้นจะเป็นกรอบแนวคิดที่มีประโยชน์เพียงพอหรือเปล่าที่จะช่วยนำทางเราไปสู่ความเข้าใจเรื่อง Speech Act และบางทีอาจจะเข้าทำกว่าด้วยซ้ำไป หากเราจะสร้างความเข้าใจใหม่ขึ้นมาว่า มี Speech Act แต่เพียงอันเดียวก็สามารถจะตอบสนองความตั้งใจได้หลาย ๆ แบบในเวลาเดียวกัน และผู้ฟังหลาย ๆ คนก็อาจจะรับฟัง Speech Act อันเดียวกันนั้นได้หลายวิธีก็เป็นได้ ข้อเสนอสุดท้ายนี้หมายความว่า อาจจะต้องมีการปรับระดับแนวคิดเสียใหม่ว่า คำว่า Illocutionary และ Perlocutionary นั้น ไม่น่าจะนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการแบ่งประเภทการกระทำด้วยตัวมันเอง (เพียงแค่ว่าคำกริยาในประโยคก็แบ่งประเภทได้แล้ว) แต่น่าจะประยุกต์ใช้กับชนิดของแรงจูงใจของผู้พูดและผลลัพธ์ที่จะเกิดตามมามากกว่า

การแบ่งแยกระหว่างกฎเกณฑ์แบบ Regulative และ Constitutive ก็เป็นเรื่องชวนให้ปวดหัวเช่นกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นจากจุดนี้ก็คือ หากตรรกศาสตร์ที่เกิดขึ้นมีมาตรฐานที่แน่นอนอันหนึ่งที่จะระบุว่าการกระทำอันไหน จะเป็นแบบไหน เช่น การกระทำแบบ Illocutionary (ซึ่งสามารถระบุได้โดยจากการดูคำกริยาที่ใช้) ตรรกศาสตร์แบบกฎเรื่อง Constitutive ที่ว่าจะมีการสร้างการกระทำอันใหม่ ๆ ขึ้นมาก็ไม่มีวันจะเป็นจริงไปได้ ทั้งนี้ เพราะกฎที่จะใช้ควบคุม Regulative Rule ก็จะสามารถจะกลายเป็นกฎ Constitutive ส่วนกฎแบบ Constitutive ก็จะสามารถจะกลายเป็นกฎ Regulative ได้เช่นกัน ถ้าทั้ง 2 กฎสามารถแปรไปมาซึ่งกันและกันได้เพราะต่างก็เหมือนกันแล้ว เหตุใดจึงต้องมีการแบ่งแยกออกเป็นกฎ 2 ประเภท

จากจุดอ่อนเรื่องขอบเขตและความน่าเชื่อถือนี้เอง ทำให้คุณประโยชน์ในการเพิ่มพูนความรู้ต่อวงวิชาการของทฤษฎีนี้มีน้อยลง มีงานวิจัยเรื่องกระบวนการสื่อสารน้อยชิ้นมากที่จะมาจากแนวคิดของ Wittgenstein, Austin และ Searle ถึงแม้ว่าเมื่อมองดูโดยผิวเผินแล้ว ปัญหาเรื่อง “ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน” จะดูเป็นหัวข้อที่ผู้คนให้ความสนใจอย่างสูง บางทีเราอาจจะสรุปประเมินคุณค่าของทฤษฎีนี้ได้ว่ามีคุณูปการอย่างสูงในการนำเสนอแนวคิดพื้นฐาน โดยที่แนวคิดเหล่านี้ยังคงรอคอยการศึกษาค้นคว้าและการพัฒนาต่อไปในอนาคต

ภาษาและประสบการณ์

สำหรับทฤษฎีความหมายของสำนัก “ประสบการณ์นิยม” นั้นมีจุดยืนว่า ลักษณะที่สำคัญที่สุดของความหมายนั้นอยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับประสบการณ์ ในกลุ่มทฤษฎีนี้มีความเชื่อร่วมกันว่า ภาษามีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อชีวิตที่กำลังดำเนินไปและต่อประสบการณ์ของคนเรา ดังนั้น ความหมายจึงเป็นความรู้ที่คนเรามีต่อสภาพความเป็นจริง โดยความรู้เหล่านั้นถูกเก็บสะสมอยู่ในรูปของภาษา ทฤษฎีนี้มีจุดต่างจากทฤษฎี Representational คือมิได้แบ่งแยกระหว่างสัญญาณ สิ่งที่ถูกอ้างถึง และตัวบุคคล เพราะทฤษฎีนี้มองว่า ทั้ง 3 ตัวแปรนี้ต่างโยงใยกันอย่างแยกไม่ออก จึงสมควรที่จะพิจารณาไปพร้อม ๆ กัน เนื่องจากการศึกษาเรื่องความหมายของสำนักทฤษฎีนี้มีอยู่หลายแนว ในที่นี้ ซึ่งจะนำเสนอมาเป็นตัวอย่างสัก 2 สำนัก คือ ทฤษฎีรูปแบบสัญลักษณ์ของ Cassirer และทฤษฎีสัมพัทธ์เชิงภาษาศาสตร์ (linguistic relativity) ของ Whorf

ปรัชญา Symbolic Forms ของ Cassirer

Ernst Cassirer เป็นนักปรัชญาภาษาศาสตร์ที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางมากคนหนึ่งในยุคสมัยของเรา Cassirer เป็นนักปรัชญาชาวเยอรมันผู้ผลิตงานเขียนในช่วงครึ่งแรกของศตวรรษที่ 20 นี้ ในฐานะ

นักภาษาศาสตร์ เขามีความเห็นว่าการที่จะทำความเข้าใจถึงจิตใจของมนุษย์นั้น เราจำเป็นต้องค้นคว้าไปถึงกระบวนการใช้สัญลักษณ์ของมนุษย์ และตลอดชีวิตของเขาก็ได้ทุ่มเทต่อการขบคิดปัญหานี้ ในหนังสือชื่อ *The Philosophy of Symbolic Forms* ตีพิมพ์ในปี 1926 เป็นผลงานอันยิ่งใหญ่ของเขา และเป็นเรื่องราวที่บรรจุเรื่องภาษาและความหมายเอาไว้มากที่สุด ใน *Essay on Man* ก็เป็นหนังสืออีกเล่มหนึ่งซึ่งรู้จักกันดี ก็มีส่วนเช่นกันที่เกี่ยวกับเรื่องสัญลักษณ์นิยม

ในทัศนะของ Cassirer ภาษามีความเกี่ยวพันอย่างแยกไม่ออกจากจิตใจมนุษย์และลักษณะด้านคุณภาพที่สำคัญของภาษามนุษย์ก็คือ “การมีความหมายนี้เอง” Cassirer คิดว่า เราไม่สามารถจะแยกศึกษาภาษาเป็นการเฉพาะจากตัวมนุษย์โดยถือเสมือนว่า ภาษาเป็นวัตถุชิ้นหนึ่งที่แยกจากตัวมนุษย์โดยเด็ดขาด ในทางตรงกันข้าม การศึกษาภาษานั้นจะต้องใช้แบบวิธีเช่นเดียวกับวิธีของพวกปรากฏการณ์นิยม กล่าวคือ ศึกษาภาษาผ่านจิตใจและความหมายของบุคคล

มนุษย์เรามีประสบการณ์กับโลกโดยผ่านสัญลักษณ์ ดังนั้นภาพตัวแทนสัญลักษณ์จึงหนักแน่นฝังติดอยู่ในการรับรู้ของเรา ภาษาและรูปแบบสัญลักษณ์อย่างอื่น ๆ เป็นตัวจัดวางกรอบโครงสร้างสภาพความเป็นจริงสำหรับเรา แต่ทว่า ถึงอย่างไร มนุษย์เราก็มิได้ถูกจัดอยู่ในกรอบที่ขยับเขยื้อนไม่ได้อันเนื่องมาจากกระบวนการอย่างตายตัวของภาษา ทั้งนี้เพราะมนุษย์เราจำเป็นต้องเผชิญหน้ากับแรงผลักดันของธรรมชาติ ดังนั้น ภาษาของเราจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับความเป็นจริงที่เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ดูเหมือนสิ่งที่ Cassirer ต้องการจะกล่าวก็คือ ภาษาและธรรมชาตินี้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน ภาษาและรูปแบบสัญลักษณ์ของเราต่างมีอิทธิพลในการกำหนดว่า เราจะรับรู้สิ่งต่าง ๆ ออกมาเป็นอะไร ในเวลาเดียวกัน สิ่งที่เราเรารู้ นั้นเองก็อาจจะหวนกลับมามีอิทธิพลต่อรูปแบบสัญลักษณ์ของเรา

รูปแบบสัญลักษณ์ที่เด่น ๆ ในวัฒนธรรมจะเป็นตัวจัดรูปร่างทั้งการแสดงออกและการรับรู้ของแต่ละวัฒนธรรม ในหนังสือ *The Philosophy of Symbolic Forms* Cassirer ได้หยิบยกเอารูปแบบหลัก ๆ 4 รูปแบบมาอภิปราย คือ Myth, Art, Common language และ Science สำหรับ Myth & Art มีลักษณะเหมือนภาษาดั้งเดิม คือมีรูปแบบที่เน้นความเป็นส่วนตัวสูงและเน้นด้านอารมณ์ความรู้สึก Myth เป็นรูปแบบดั้งเดิมที่สุด มีลักษณะเด่นคือ ไม่มีหลักตรรกะ และเน้นหนักเรื่องคุณค่าต่าง ๆ บรรดาคุณค่าทั้งหลายที่แสดงออกมานั้นจะครอบคลุมไปทั่วทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นคุณค่าเรื่องชีวิต อำนาจ ความรุนแรง ความชั่วร้าย ความตาย ฯลฯ คุณค่าเหล่านี้เจือปนด้วยมิติด้านอารมณ์ความรู้สึกเป็นสำคัญ ฉะนั้นการพิจารณาเรื่อง Myth จึงมิใช่เรื่องที่จะเข้าถึงได้ด้วยการทำความเข้าใจกับแนวคิดใน Myth นั้นเอง หากแต่ต้องเข้าไปถึงอารมณ์ความรู้สึกอันลึกซึ้งร่วมกันที่หมู่คนที่เชื่อถือมีต่อ Myth แต่ละอัน ดังที่ Langer ได้ให้ทรรศนะไว้ว่า “สัญลักษณ์ Myth อาจจะมีได้ปรากฏในรูปแบบสัญลักษณ์ด้วยซ้ำไป แต่อาจจะปรากฏในรูปของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ หรือวัตถุสิ่งของที่ศักดิ์สิทธิ์ ผู้คนที่เชื่อถือจะรู้สึกเสมือนว่าความศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ในสิ่งต่าง ๆ นั้นมีพลังอำนาจ

บางอย่างอยู่ในตัวเอง” และเมื่อหวนกลับไปพิจารณาข้อคิดของ Cassirer เรื่องสัญลักษณ์เป็นตัวสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับสภาพความเป็นจริงตามธรรมชาติแล้ว Langer ก็เสนอต่อไปว่า “ความเชื่อในเรื่อง Myth ไม่ใช่เป็น ‘การถูกกระทำให้เห็นเชื่อกล้อยตามไป’ ไม่ใช่ ‘การรับรู้ข้อเท็จจริงอย่างหลงผิดจากหน้ามือเป็นหลังมือโดยที่ผู้รับรู้ได้ดัดแปลงข้อเท็จจริงนั้นไปตามอำเภอใจ’ หากแต่ที่ว่า Myth เป็นวิธีการที่ผู้คนในวัฒนธรรมนั้นจะทำความเข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ ออกมาในลักษณะที่พาชื่อเท่านั้นเอง” ในระดับของ Myth ผู้คนจะมองดูความหมายของสัญลักษณ์ว่าเป็นสิ่งที่ฝังอยู่ในตัวรูปแบบนั่นเอง ฉะนั้นในสังคมดั้งเดิมนามที่ใช้เรียกวัตถุ สิ่งของ และผู้คนนั้น จะถูกถือเสมือนว่า สิ่งที่มีชื่อนามนั้นจะเป็นตัวแทนทางกายภาพ ดังชื่อนามนั้น (มีชื่อเรียกอย่างไร ก็จะมีคุณสมบัติทางกายภาพตามชื่อนั้น)

Cassirer ไม่ได้เขียนรายละเอียดเกี่ยวกับ Art ไว้มากนัก แต่ที่ว่า Art ก็มีลักษณะเหมือน Myth คือมีลักษณะเน้นตัวบุคคลและเน้นอารมณ์ความรู้สึก ทั้งรูปแบบ Myth & Art จะไม่มีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งไม่เหมือนกับรูปแบบของวิทยาศาสตร์ เพราะความหมายของวิทยาศาสตร์ค่อนข้างจะเกาะติดอยู่กับความรู้สึกของจังหวะช่วงเวลา (feeling of moment)

วิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นรูปแบบสัญลักษณ์ขั้นสูงที่สุดนั้นพัฒนามาล่าสุดในกระแสวิวัฒนาการของวัฒนธรรมของเรา ลักษณะประการหนึ่งที่ทำให้วิทยาศาสตร์แตกต่างไปจากรูปแบบ Myth ดั้งเดิมก็คือ วิทยาศาสตร์ช่วยเอื้ออำนวยให้ความคิดที่เป็นนามธรรมสามารถดำเนินไปได้ ตามหลักการแล้ว รูปแบบวิทยาศาสตร์ก็ยังคงเป็นตัวสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับความเป็นจริงเหมือนที่รูปแบบ Myth เคยเป็นมา หากทว่าส่วนที่แตกต่างออกไปก็คือ ในขณะที่ผู้คนเชื่อถือ Myth ไม่รับรู้ในหลักการดังกล่าว แต่ผู้ที่เป็นนักวิทยาศาสตร์จะรู้ตัวตลอดเวลาถึงหลักการดังกล่าวนี้ ส่วนคณิตศาสตร์ซึ่งเป็นรูปแบบสุดท้ายของวิทยาศาสตร์ ก็ยังมีระยะห่างจากประสบการณ์ที่รับสัมผัสมากที่สุด เพราะคณิตศาสตร์เล่นอยู่กับความสัมพันธ์ในรูปแบบสัญลักษณ์ล้วน ๆ โดยมีได้แต่ต้องความเป็นจริงเลย (คณิตศาสตร์จะเล่นอยู่กับตัวเลข 1, 2, 3, ... ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ มิใช่เล่นอยู่กับปากกา 1 ค้ำม โตะ 1 ตัว ซึ่งเป็นความเป็นจริง)

สำหรับรูปแบบที่ 4 คือ Common language มีความเกี่ยวพันใกล้ชิดกับ 3 รูปแบบที่กล่าวมา Cassirer ได้แสดงให้เห็นว่า ภาษาได้วิวัฒนาการมาจากสภาวะดั้งเดิมเหมือนกับที่ Myth ได้วิวัฒนาการไปสู่ขั้นตอนการพัฒนาที่สูงขึ้นมา คือ วิทยาศาสตร์ได้อย่างไร ขั้นตอนวิวัฒนาการของภาษามีอยู่ 3 ขั้น ขั้นแรก **Mimetic** ในขั้นนี้ภาษาจะถูกผูกติดอยู่กับการรับรู้ในแต่ละส่วนบุคคล และเช่นเดียวกับความหมายในรูปแบบของ Myth ในขั้นนี้ ภาษาจะไม่ค่อยมีหลายชนิดนัก และจะขาดลักษณะที่เป็นนามธรรมอันเป็นส่วนที่จำเป็นสำหรับการก่อตัวของ Concept และการคิดแบบใช้เหตุผล ขั้นที่สองคือ **Analogic** ขั้นนี้ภาษาเริ่มเคลื่อนย้ายจากรูปแบบเดิมคือ ความสัมพันธ์แบบตัว - ต่อ - ตัว (ที่ค่อนข้างเข้มงวด) ระหว่างภาษากับวัตถุ มนุษย์เรารเริ่ม

ใช้เสียงต่าง ๆ มากขึ้น เพื่อเทียบเคียงกับโลกแห่งความเป็นจริง แทนที่จะต้องทำเสียงหนึ่ง ๆ เพื่อแทนวัตถุชิ้นหนึ่ง ๆ

ขั้นตอนสูงสุดของพัฒนาการทางภาษา คือ การใช้สัญลักษณ์ (Symbolic) ในขั้นนี้เองที่มีการพัฒนาหลักไวยากรณ์ขึ้นมาใช้ ความหมายของคำแต่ละคำเริ่มกินความกว้างขวางมากพอที่จะครอบคลุมพิสัยของกระบวนการก่อตัวของ concepts ได้ ดังนั้นการรับรู้เองก็เริ่มขยายตัวออกไป คนเราเริ่มมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มากขึ้น และสามารถปรับตัวได้มากขึ้น และในขั้นสูงสุดนี้เองเท่านั้นที่วิทยาศาสตร์สามารถจะพัฒนาขึ้นมาได้ หากกล่าวโดยสรุป อาจพูดได้ว่า ประวัติศาสตร์ของภาษาก็คือ เส้นทางที่ความเป็นนามธรรม **ตั้งสมเพิ่มพูนมากขึ้นตามลำดับ** ในขณะที่ภาษาพัฒนาสูงขึ้น การมีความหมายก็จะขยายกว้างขึ้นจากการที่ต้องผูกติดอยู่กับสิ่งที่ได้เห็นหรือได้ยิน (strict sensory) สิ่งที่อยู่ ณ ที่นี้และเดี๋ยวนี้ (สิ่งที่ถูกผูกติดอยู่กับปัจจุบันกาลและเทศะในปัจจุบันเท่านั้น หมายความว่า จะเข้าใจความหมายได้เฉพาะแต่สิ่งที่อยู่ที่นี่และเดี๋ยวนี้เท่านั้น) ไปสู่การที่เริ่มมีความหมายหลายอย่างสลับซับซ้อนกัน และมีความหมายที่โยงใยสัมพันธ์กันและกัน

ข้อสังเกตของ Cassirer ที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและความคิดนั้น ได้รับอิทธิพลอย่างมากมาจากกรณีที่เขาสังเกตคนที่เป็นโรค aphasics (อาการที่พูดไม่ได้หรือไม่เข้าใจคำพูดเนื่องจากโรคทางสมอง) ที่สถาบันประสาทวิทยา ความสามารถที่มนุษย์มีในการสร้างกระบวนการและการสร้างสัญลักษณ์ ทำให้มนุษย์สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ และยังสามารถที่จะคิดผ่านการกระทำได้ ดังนั้นคนที่สูญเสียความสามารถในการสร้างสัญลักษณ์ (เช่นคนที่เป็นโรค aphasics) จะไม่สามารถคิดในระดับนามธรรมได้ สำหรับการคิดระดับนามธรรม ในระดับที่ 1 บุคคลจะถูกผูกติดอยู่แต่เฉพาะประสบการณ์ที่ได้สัมผัสในปัจจุบันนั่นเอง ตัวอย่างเช่น ระหว่างคนปรกติธรรมดา (ซึ่งมีชีวิตอยู่ในโลกแห่งสัญญาณและความหมายที่เป็นสื่อกลางระหว่างตัวเองกับความเป็นจริงของธรรมชาติ) กับคนที่เป็น aphasics ผู้ซึ่งต้องตั้งเป้าหมายสำหรับการกระทำแต่ละอย่างของตัวเองแบบเป็นเป้าหมายโดยตรงเท่านั้น ความแตกต่างที่เห็นเป็นตัวอย่างได้ชัดเจนก็คือ คนที่เป็น aphasics หลายต่อหลายคน (ภายใต้ภาวะปกติ) เมื่อรู้สึกกระหายน้ำ คนพวกนี้จะสามารถรินน้ำกินเพื่อดับกระหายได้ (เป้าหมายโดยตรงของการกระทำ) แต่จะไม่สามารถทำดังกล่าวได้เมื่อถูกขอร้องให้ทำ (การขอร้องเป็นเป้าหมายทางอ้อม คือรินน้ำเพราะถูกขอร้อง มิใช่เพราะรู้สึกกระหาย) การที่จะผนวกเอาการกระทำอันเดียวกัน (การรินน้ำ) เพื่อให้บรรลุความหมายหลาย ๆ อย่าง (ดับกระหาย, ถูกขอร้อง) เช่นการกระทำส่วนตัว (รินน้ำกินเองเพราะกระหาย) และการกระทำที่มีสัญลักษณ์เป็นสื่อกลาง (รินน้ำเพราะได้รับการขอร้อง เป็นการกระทำโดยมารยาท) นั้นเป็นเรื่องที่คนที่เป็น aphasics จะรู้สึก ว่าเกินกว่าความสามารถที่จะผนวกการกระทำทั้งสองเข้าด้วยกันและสามารถตอบสนองอย่างปรกติธรรมดาได้

ดังนั้นความหมายจึงดูเหมือนมีคุณลักษณะที่สำคัญอยู่ 2 ประการ ที่จะทำให้ความหมายเกิดขึ้นมาได้ ด้วยกระบวนการของสัญลักษณ์ คุณลักษณะประการแรกได้แก่ การรับรู้แบบภาพรวม (Gestalt perception) ได้แก่การมองเห็นส่วนรวมทั้งหมดและมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อยทั้งหมดกับส่วนรวม ประการที่สองได้แก่ ความคิด (การกระทำทางจิต) ที่สามารถแยกตัวออกจากการดำรงอยู่ในปัจจุบันกาลของวัตถุที่เราได้สัมผัสด้วยผัสสะทั้ง 5

กล่าวโดยสรุป Cassirer มองเห็นว่า ความหมายเป็นโลกแห่งการรับรู้และโลกแห่งความคิดของปัจเจกบุคคล โลกนี้มีตัวสื่อกลางคือรูปแบบสัญลักษณ์ทั้งที่เป็นภาษาและไม่ใช่วรรณกรรม ถึงแม้จะดูเหมือนว่าทัศนะของ Cassirer จะไม่ได้แตกต่างไปจากทฤษฎี Representational มากนัก แต่ทว่า เขาก็มีแนวคิดที่กว้างขวางกว่าด้วยการแสดงให้เห็นว่ารูปแบบสัญลักษณ์นั้นสามารถสร้างสรรค์โลกแห่งความหมายให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลด้วยการก่อรูปและหล่อหลอมรูปแบบการรับรู้และระบบคิดของบุคคลนั่นเอง

Linguistic Relativity (LR.)

อีกทฤษฎีหนึ่งที่สนับสนุนทัศนะที่ว่า ภาษาเป็นตัวหล่อหลอมการดำรงอยู่ของมนุษย์นั้น คือสมมติฐานของ Sapir-Whorf หรือที่รู้จักกันในอีกชื่อหนึ่งว่า Linguistic Relativity (LR.) ถึงแม้วิธีการและต้นกำเนิดความเป็นมาของสมมติฐานนี้จะแตกต่างไปจากงานของ Cassirer แต่ทว่าฐานคิดที่ว่าด้วยภาษาและความหมายของทั้งสองก็คล้ายคลึงกันมาก ทฤษฎี LR. นี้ก่อตั้งมาจากงานของ Edward Sapir และสาธุศิษย์ของเขา Benjamin Lee Whorf Whorf เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงโด่งดังมาจากภาคสนามด้านภาษาศาสตร์ ดังตัวอย่างรายงานการวิเคราะห์ชาวโฮปีของเขา ซึ่งเป็นงานที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ในงานวิจัยนั้น Whorf ได้พบว่า ความแตกต่างขึ้นพื้นฐานด้านวากยสัมพันธ์ (Syntactical differences - วากยสัมพันธ์ : ความสัมพันธ์ระหว่างถ้อยคำในประโยค) นั้นมีอยู่ในกลุ่มคนที่ใช้ภาษาต่างกัน สมมติฐานเรื่อง Linguistic Relativity ของ Whorf ระบุอย่างง่าย ๆ ว่า “โครงสร้างของภาษาในแต่ละวัฒนธรรมนั้น เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมและนิสัยในการคิดของผู้คนในวัฒนธรรมนั้นเอง” E. Sapir ได้กล่าวด้วยถ้อยคำดังนี้

“มนุษย์เรานั้นมิได้มีชีวิตอยู่ใน โลกแห่งวัตถุนี้หรือใน โลกแห่งกิจกรรมสังคมนี้ได้โดยลำพังของตัวเองอย่างที่ยังเข้าใจกัน หากแต่ว่า เราจะมีชีวิตอยู่ได้โดยอาศัยภาษาเฉพาะบางอย่างที่จะมาทำหน้าที่เป็นตัวสื่อกลางของการแสดงออกสำหรับสังคมของตน อาจจะเป็นการเพ้อฝันมากเกินไปหากเราจะคิดเอาเองว่าเราสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเป็นจริงได้โดยไม่ต้องอาศัยการใช้ภาษา หรือความเชื่อที่ว่า ภาษานั้นเป็นเพียงวิธีการอันหนึ่งที่เกิดขึ้นมาเพียงเพื่อจะใช้แก้ปัญหาพิเศษบางประการที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารหรือการคิดทบทวนไตร่ตรองเท่านั้น แท้จริงแล้ว สิ่งที่เราเรียกกันว่า ‘โลกที่แท้จริง’ นั้น มิใช่โลกทางวัตถุที่มีอยู่จริงเท่านั้น หากแต่เป็นโลกที่ถูกสร้างขึ้น (อย่างไม่รู้ตัว) ด้วยอุปนิสัยและความเคยชินในการใช้ภาษา

ของคนแต่ละหมู่แต่ละเหล่า การที่เราได้เห็น ได้ยิน และได้มีประสบการณ์อื่น ๆ กับสิ่งต่าง ๆ ที่แวดล้อม โดยรอบอย่างมหาศาสตร์แบบที่เรากำลังเป็นอยู่ทุกวันนี้ ก็เพราะนิสัยในการใช้ภาษาของชุมชนของเราได้ กำหนดไว้ล่วงหน้าแล้วว่า จะให้เราเห็นอะไร ได้ยินอะไร ได้มีประสบการณ์กับอะไร และจะตีความสิ่งที่เห็น สิ่งที่ได้ยิน และสิ่งที่มีประสบการณ์นั้นออกมาเป็นอย่างไรบ้าง”

สมมติฐานนี้ชี้แนวเอาไว้อย่างชัดเจนว่า กระบวนการคิดและวิธีการมองโลกของเรานั้นถูกจัดกรอบ ด้วยโครงสร้างทางไวยากรณ์ในภาษาของเรา ดังเช่นข้อความของนักวิชาการท่านหนึ่งได้สรุปไว้ว่า “ชีวิตของเราทุกคนถูกตกแต่งเอาไว้แล้วด้วยโครงสร้างของภาษาว่าจะให้เรารับรู้ความเป็นจริงของโลกไปในแนวใด”

Whorf ใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการค้นคว้าหาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับพฤติกรรม งานวิจัยเรื่อง ชาวโฮปีของเขาได้สาธิตให้เห็นเนื้อหาของสมมติฐานเรื่อง Linguistic Relativity ชาวโฮปีก็เช่นเดียวกับผู้คน ในทุกวัฒนธรรม คือ ต่างมีภาพจำลองของโลกระดับจุลภาคอยู่ในความคิดของตน (Thought-world Microcosm) ภาพนี้จะเป็นตัวแทนที่สะท้อนทั้งหมดที่พวกเขาติดต่อ โลกกว้างในระดับมหภาค (Macrocosm) หัวข้อหนึ่งที่ Whorf ได้ทำการวิเคราะห์ความคิดของชาวโฮปีอย่างละเอียดก็คือ การวิเคราะห์เรื่องเวลา ในขณะที่หลาย ๆ วัฒนธรรมมีการมองกาลเวลาในลักษณะที่เป็นจุด ๆ หนึ่ง เช่น มองเป็นคำนาม (ตัวอย่างที่เราใช้เรียกกาลเวลาเป็นฤดูกาล) ชาวโฮปีกลับมีทัศนคติต่อกาลเวลาแบบช่วงระยะเวลา (passage) หรือ กระบวนการ ดังนั้นในภาษาของชาวโฮปี เวลาจึงไม่เคยถูกระบุลงไปอย่างแน่ชัดเลย (objectivity) ชาวโฮปีจะไม่อ้างถึงฤดูร้อนว่า “ในฤดูร้อน” แต่ชาวโฮปีจะอ้างถึงช่วงระยะเวลาที่กำลังจะผ่านไป หรือที่กำลังจะผ่านมา ซึ่งไม่เคยเป็นเวลาในขณะที่หรือที่นี้เลย ช่วงระยะแห่งกาลเวลานั้นจะเคลื่อนไหวสั่งสมอยู่ตลอดเวลา และไม่เคยหยุดลงได้ที่จุด ๆ หนึ่ง จนเราสามารถระบุลงไปได้อย่างชัดเจนว่า “นี่เป็นฤดูร้อน” ในวัฒนธรรมของชาวตะวันตก เราใช้กาลเวลาในหลักไวยากรณ์ (tense) 3 ตัว เพื่อแสดงกาลและเทศะในลักษณะเปรียบเทียบ คือ อดีต ปัจจุบัน และอนาคต แต่คำกริยาในภาษาของชาวโฮปีนั้น ไม่เคยมี tense ในความหมายเดียวกับของเราเลย รูปแบบคำกริยาของพวกเขาจะเกี่ยวข้องกับช่วงระยะเวลา (duration) และลำดับที่ และในภาษาชาวยุโรปที่เป็นมาตรฐานทั่วไป (รวมทั้งภาษาอังกฤษ) เรามองภาพกาลเวลาเป็นเส้นตรง แต่แนวคิดของชาวโฮปีนั้นมีความซับซ้อนกว่านั้น ดังที่จะได้แสดงให้เห็นในตัวอย่างต่อไปนี้

สมมติว่าผู้พูดคนหนึ่งรายงานแก่ผู้ฟังว่า “มีบุคคลที่สามกำลังวิ่งอยู่” ภาษาของเรา (ภาษาอังกฤษ) จะรายงานว่า “เขากำลังวิ่ง” ภาษาของชาวโฮปีจะใช้คำว่า *wari* ซึ่งเป็นประโยคที่บอกว่า การวิ่งนั้นเป็น “ข้อเท็จจริง” ประการหนึ่ง และจะมีการใช้คำคำเดียวกันนี้ในการรายงานการวิ่งที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต “เขาได้วิ่งไปแล้ว” เพราะสำหรับชาวโฮปีแล้ว เรื่องราวที่มีความสำคัญในข้อความอันหนึ่ง ก็คือ ข้อเท็จจริง หรือ ความน่าเชื่อถือนั่นเอง ไม่ว่าเหตุการณ์นั้นจะกำลังเกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบันหรือได้เกิดขึ้นไปแล้วในอดีตก็ตาม

อย่างไรก็ตาม หากผู้พูดชาวโศปีต้องการจะรายงานเหตุการณ์เรื่องการวิ่งที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต (หมายความว่า ต้องรายงานจากความทรงจำ) โดยที่ผู้ฟังจะต้องไม่ได้เห็นเหตุการณ์การวิ่งนั้น การใช้คำก็จะแตกต่างออกไป คือจะใช้คำว่า era wari และหากประโยคในภาษาอังกฤษเป็นกาลอนาคต คือ “เขาจะวิ่ง” จะแปลเป็นภาษาโศปีได้ว่า warikni ซึ่งต้องการสื่อความหมายว่า เป็นประโยคที่คาดหวังเอาไว้ว่าจะเกิดการกระทำเช่นนั้นในอนาคต ที่ต้องย้ำในที่นี้ก็คือ ประโยคทั้งสามของชาวโศปีนั้นไม่ได้มีความหมายว่าเป็นเหตุการณ์ที่ระบุกาลเวลาว่าจะต้องเกิดขึ้นในอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต เพราะสิ่งที่สำคัญสำหรับชาวโศปีก็คือ ข้อความนั้นมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด (เป็นข้อเท็จจริงที่สังเกตเห็นได้ด้วยตาตัวเอง / เป็นข้อเท็จจริงที่มาจากกรหวนระลึกจากความทรงจำ / เป็นข้อเท็จจริงที่เกิดจากความคาดหวังเอาไว้) และสำหรับรูปแบบประโยคภาษาอังกฤษที่ว่า “เขาวิ่ง” (ในปัจจุบันกาล) (อยู่ในกลุ่มวิ่งผลัด) จะแปลเป็นภาษาโศปีได้ว่า “warikngne” รูปแบบหลังนี้อีกเช่นกันเป็นการพูดถึงการวิ่ง มิใช่ในความหมายของกาลเวลา แต่มีความหมายถึงกฎเกณฑ์ หรือสถานการณ์ของการวิ่ง (วิ่งอยู่ในกลุ่มวิ่งผลัด)

อันเนื่องมาจากความแตกต่างด้านภาษา ทำให้วัฒนธรรมชาวโศปีและชาวตะวันตกโดยทั่วไปมีการคิดถึงกาลเวลา มีการรับรู้กาลเวลา และมีการแสดงพฤติกรรมต่อกาลเวลาที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น ชาวโศปี จะให้ความสนใจต่อกิจการที่มีการเตรียมเป็นระยะเวลายาวนาน ประสพการณ์อันนี้ (การเตรียม) จะถูกสั่งสมเป็นกาลเวลาในรูปของความรู้สึกที่ว่า “ต่อไปในภายหน้า” (get later) ดังนั้นในมิติของกาลเวลา สิ่งที่ถูกเน้นจึงมิใช่เวลาที่เป็นจุด ๆ หนึ่ง (บ่าย 3 โมง) หรือเป็นสถานที่ที่หนึ่ง หากแต่กลายเป็นประสพการณ์ที่ได้รับการสั่งสมในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ๆ ในวัฒนธรรมของชาวตะวันตก เรามองมิติของกาลเวลาในรูปของ Space (เรานั่งอยู่ที่บ้านหลังนั้นเป็นเวลา 3 ชั่วโมง) ฉะนั้นการสั่งสมประสพการณ์ของเราจึงมิได้มีความหมายในลักษณะเดียวกับชาวโศปี เราจึงไม่พบการให้สัญญาณแก่กาลเวลาในรูปของการเตรียมอย่างประณีตบรรจงที่ใช้เวลายาวนานในวัฒนธรรมของชาวตะวันตก ตามธรรมเนียมของวัฒนธรรมตะวันตก เราจะบันทึกเหตุการณ์ (เป็นการเทียบเคียงระหว่างกาลละ/เทศะ เช่น ในวันที่ 4 เมษายน ณ อัมพรสถาน...) อันเป็นการแสดงให้เห็นว่า สิ่งที่เกิดขึ้นในอดีตนั้นสามารถสรุปเป็นตัวเป็นตนได้ใน space หนึ่ง ๆ (บันทึกได้ objectivity ได้) Whorf ได้สรุปข้อคิดนี้ว่า “แนวคิดเรื่องเวลาและเรื่องราว ไม่จำเป็นต้องมีเนื้อหาที่อยู่ในรูปแบบเดียวกันเสมอไปสำหรับคนทุกคน หากแต่ว่า กลับขึ้นอยู่กับธรรมชาติของแต่ละภาษาว่าชนแต่ละภาษานั้นมีวิธีการพัฒนาการใช้ภาษาของตนขึ้นมาอย่างไร”

บัดนี้เราจะมาพิจารณารูปความเข้าใจ 3 ประการใหญ่ ๆ ที่มีต่อเรื่องความหมายที่ได้กล่าวมาตั้งแต่ต้น ประการแรก ความหมายจะถูกมองว่าเป็นภาพตัวแทนของวัตถุสิ่งของ เหตุการณ์ หรือสถานการณ์บางอย่าง ทฤษฎีที่ใกล้เคียงกับทัศนะแบบนี้ได้จำแนกองค์ประกอบย่อยไว้ 3 ตัว คือ วัตถุ สัญญาณ และตัวบุคคล ทัศนะที่สองมองว่า ความหมายคือ ความตั้งใจ และทัศนะที่สามเน้นว่า สัญญลักษณ์นั้นมีอิทธิพลมหาศาลต่อ

ประสบการณ์ของบุคคล ดังนั้นจึงไม่สามารถแยกพิจารณาขาดไปจากประสบการณ์ของมนุษย์ได้ ตรงจุดนี้เราจะเริ่มมองเห็นได้ว่า ทั้ง 3 ทักษะนั้นเริ่มมีรอยแยกออกไปจากทักษะแบบดั้งเดิมที่กล่าวไว้ว่า ความหมายนั้นอยู่ในตัวบุคคลอยู่แล้วและจะถูกดึงให้แสดงออกมาภายนอกเมื่อพบกับสัญญาณที่เป็นสิ่งเร้า

ข้อวิจารณ์ทฤษฎีภาษาและประสบการณ์

ในขณะที่ทฤษฎีประสบการณ์ได้ปูพื้นฐานทางทัศนคติกว้าง ๆ ในการพิจารณาเรื่องภาษาและความหมายให้แก่เรานั้น จุดแข็งของทฤษฎีนี้อยู่ที่การเตือนใจให้เราระลึกถึงความสำคัญของประสบการณ์ของมนุษย์ในเรื่องความหมาย

แต่ปัญหาที่ยังอยู่ที่ว่า หลังจากที่เราได้เข้าใจและยอมรับหลักการดังกล่าวข้างต้นแล้ว เราก็ไม่อาจจะแน่ใจได้ว่า เราจะเริ่มต้นตรงไหนกันดี หากเราต้องการจะศึกษาเพื่อพัฒนาความเข้าใจของเราในขั้นต่อไปให้ละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะทฤษฎีนี้เป็นหลักการแบบกว้าง ๆ และดูเหมือนจะยากต่อการพัฒนาเนื้อหาทฤษฎีให้เป็นตัวเป็นตนจับต้องขึ้นมาได้ หากความหมายนั้นมันถูกห่อหุ้มอยู่ในประสบการณ์ส่วนบุคคลแล้ว จะอย่างไรเราก็จะสามารถแยกภาษาออกจากประสบการณ์ส่วนบุคคลให้มีเวลานานพอที่จะทำความเข้าใจกับมันได้ ทำอย่างไรนักวิจัยและนักทฤษฎีจึงจะสามารถแปรเปลี่ยนประสบการณ์ด้านภาษาศาสตร์ของตนให้กลายเป็นความเข้าใจในกระบวนการทางภาษาโดยรวมทั้งหมดได้ ทฤษฎีประสบการณ์ไม่ได้ชี้แนววิธีการที่จะเข้าใจธรรมชาติของภาษาในฐานะที่เป็นกระบวนการทางภาษาหรือกระบวนการความหมายเอาไว้ว่าเป็นขั้นเป็นอันเลย

จุดแข็งของ Whorf อยู่ที่ว่า เขาได้ก้าวไปอีกขั้นหนึ่งจากข้อคิดทางปรัชญา เพื่อจะสร้างข้อสรุปของทฤษฎีที่ว่าด้วยกระบวนการทำงานของภาษาในประสบการณ์ของแต่ละวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามข้อสรุปของ Whorf & Sapir ก็มีลักษณะค่อนข้างสุดโต่ง ดังที่นักวิจารณ์ท่านหนึ่งเขียนไว้ว่า ทฤษฎีนี้ได้เพิ่มความน่าสะพรึงกลัวไว้ 2 ประการ ประการแรกคือ ความน่าสะพรึงกลัวจากการที่ไม่อาจจะช่วยตัวเองได้ (helplessness) ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์ชาติจะต้องติดกับดัก (ทางความคิด) จากภาษาอย่างไม่อาจจะช่วยตัวเองได้ ประการที่สองก็คือ ความน่าสะพรึงกลัวจากความสิ้นหวัง ทั้งนี้เพราะเราไม่อาจจะมีความหวังอันใดได้ว่าจะสามารถสื่อสารข้ามวัฒนธรรมกันได้ แต่ความจริงมีงานวิจัยด้านภาษาศาสตร์ชั้นดีหลายชิ้น ได้ทำนายความน่าเชื่อถือของข้อสรุปดังกล่าวนี้ ดังตัวอย่างเช่น แนวคิดเรื่องภาษาสากล จากบทสุดท้ายซึ่ง Chomsky เชื่อว่า มีลักษณะสำคัญบางประการของภาษาที่เป็นสากลอย่างไม่มีวัฒนธรรมใดมาขวางกั้น Osgood เองก็เชื่อว่า เขาได้ค้นพบองค์ประกอบของความหมายที่มีลักษณะเป็นสากลเช่นกัน และแน่นอนว่า องค์ประกอบเหล่านี้ย่อมปลอดพ้นจากอิทธิพลของแต่ละวัฒนธรรม

เราเรียนรู้อะไรบ้างเกี่ยวกับเรื่อง “ความหมาย”

มนุษยชาติได้นำประสบการณ์อันรุ่มรวยของเขาเข้ามาสู่เหตุการณ์ด้านสื่อสารเสมอ มนุษย์เราใช้ภาษาเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์นี้ และความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับประสบการณ์ก็คือความหมายนั่นเอง ซึ่งจัดว่าเป็นส่วนประกอบอันใหญ่ที่เดียวของการศึกษาเรื่องการสื่อสาร และสามารถจะพัฒนาขึ้นมาเป็นสาขาวิชาเฉพาะของตัวเองได้ อย่างไรก็ตาม พัฒนาการของการศึกษาเรื่องความหมายนั้น โดยส่วนใหญ่แล้วยังคงเกาะเกาะอยู่ที่การใช้วิธีการคาดคะเนหรือคิดเอา (speculative) และยังคงอยู่ในระดับการถกเถียงทางปรัชญากันอยู่ หรือมิฉะนั้นก็เป็นการสังเกตอย่างดิบ ๆ โดยปราศจากทฤษฎีรองรับ (Anecdotal) แต่ที่กล่าวดังนี้ก็มิได้หมายความว่า ทฤษฎีเรื่องความหมายจะเป็นเรื่องไร้สาระหรือปราศจากความสำคัญก็หาไม่ อันที่จริงแล้ว แนวคิดที่สำคัญ ๆ หลายต่อหลายแนวคิดในทางปรัชญา ล้วนแต่ต้องเผชิญหน้ากับการขบคิดเรื่องธรรมชาติของความหมายด้วยกันทั้งนั้น แต่การที่หัวข้อและขอบเขตการศึกษาของเรื่องนี้ยังคงเป็นเรื่องที่ต้องถกเถียงกันไม่รู้จบและหาข้อสรุปยังไม่ลงตัวนั้นก็เนื่องมาจากสภาพความเป็นจริงที่ว่า ความคิดแต่ละความคิดในเรื่องความหมายนั้นมักจะสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะ Ontology หรือชุดของความเชื่อต่อภาวะการดำรงอยู่ของสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่แต่ละสำนักก็แตกต่างกัน ที่จริงแล้ว การโต้แย้งกันดังกล่าวนี้ ส่วนใหญ่แล้วแทบจะไม่มีใครมีความจำเป็นเลย เพราะโดยตัวของมันเองแล้ว เรื่องความหมายเป็นแนวคิดนามธรรมด้วยเหตุนี้ไม่ว่าใครที่ย่อมสามารถจะนำไปใช้อธิบายหรือประยุกต์ได้หลายแบบหลายวิธีอยู่แล้ว แม้แต่ในชีวิตประจำวันทุก ๆ วัน เราก็ยังใช้คำว่า “ความหมาย” ได้หลายวิธี เช่น เราพูดว่า เราได้มีประสบการณ์ที่มีความหมายอย่างยิ่งต่อตัวเราเอง เราถามหาความหมายของคำคำหนึ่ง หรือเรามักจะปฏิเสธการตีความของคนอื่นที่ระบุเจตนาของเราอย่างผิด ๆ ด้วยการกล่าวว่า “เราไม่ได้หมายความว่าเช่นนั้น”

ทฤษฎีความหมายส่วนใหญ่จะประกอบด้วยแก่นของสัจธรรม (truth) ฉะนั้นมันจึงมีศักยภาพในการที่จะผนวกรวมเอาข้อสังเกตและนันทักษะของความหมายได้มากกว่าที่นักทฤษฎีในแต่ละสำนักเคยจำกัดขอบเขตการนำไปใช้ได้ การผนวกรวมดังกล่าวจะกระทำสำเร็จเป็นจริงเมื่อเราใช้แบบจำลองหลายมิติของความหมาย ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบอย่างง่าย 3 ตัวคือ

(1) ความหมายต้องมีลักษณะอ้างอิงถึงบางสิ่งบางอย่างเสมอ (referential) แน่แน่นอนว่าถ้อยคำหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ นั้น ย่อมเป็นตัวแทนของวัตถุ สถานการณ์ เงื่อนไข หรือสภาวะอันใดอันหนึ่ง และกระบวนการสื่อสารก็จะไม่เคยเกิดขึ้นได้เลยหากปราศจากระบบการอ้างอิงสัญลักษณ์ร่วมกัน ปัญหาในทฤษฎีความหมายนั้นจึงไม่ใช่ประเด็นที่ว่า “ข้อสรุปว่าความหมายต้องมีลักษณะอ้างอิงนั้น” เป็นข้อสรุปที่ผิดพลาด แต่ปมของปัญหาใหญ่อยู่ที่ว่า คำอธิบายในตัวเนื้อหาของทฤษฎีส่วนนี้นั้นมันไม่แจ่มแจ้งเพียงพอที่จะนำมาอธิบายให้ครอบคลุมความซับซ้อนของเรื่องความหมายได้

(2) มิติที่สองที่จะต้องเติมเข้าไปในแบบจำลองนี้ก็คือ ลักษณะด้านประสบการณ์ของความหมาย (experiential) มิตินี้เน้นหนักว่า ความหมายจะต้องเป็นเรื่องของประสบการณ์ วิธีการที่คนคนหนึ่งจะมีประสบการณ์ต่อโลกอย่างไรนั้น ส่วนหนึ่งจะต้องถูกกำหนดมาจากความหมายที่คนคนนั้นมีต่อสัญลักษณ์ของวัตถุต่าง ๆ ในโลกใบนี้เอง และในเวลาเดียวกันประสบการณ์อันนั้นเองก็จะกลับมาหล่อหลอมระบบการให้ความหมายของเรา กล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเราใช้สัญลักษณ์เพื่อก่อผลต่อและปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมของเราด้วยการแสดงออกซึ่งประสบการณ์ของเรา และในเวลาเดียวกัน ความหมายที่เรามีต่อภาษาก็จะหวนกลับมาก่อผลต่อตัวเราว่าเราจะมีประสบการณ์กับสิ่งแวดล้อมออกไปในแนวใดรูปใด

(3) มิติที่สามซึ่งทำให้แนวคิดของเรามีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น คือมิติด้านเป้าประสงค์ (purposive) ซึ่งหมายความว่า ความตั้งใจของมนุษย์เราที่มีต่อผู้อื่นนั้น เป็นคุณสมบัติสำคัญของความหมาย เราดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าประสงค์ของเราด้วยการใช้ภาษาและสัญลักษณ์ต่าง ๆ และความตั้งใจของเราก็เป็นตัวจัดกรอบวิธีที่จะทำให้อื่นเข้าใจสัญลักษณ์ที่เราใช้

ในการขยายขอบเขตปริมณฑลเรื่องภาษาและความหมาย รวมทั้งลักษณะสหวิทยาการของสาขาวิชานี้ให้กว้างขวางออกไป ก็คงไม่ใช่เรื่องน่าแปลกใจนักที่ขอบเขตของวิชานี้จะมีลักษณะผสมปนเปกันทางด้านญาณวิทยา ทฤษฎีปรัชญาเรื่องความหมายที่กำลังเป็นที่นิยมกันส่วนใหญ่ในปัจจุบันจะพิจารณาความหมายว่า มีลักษณะสัมพัทธ์และเป็นอัตวิสัย โดยที่จะต้องสำนึกถึงลักษณะเฉพาะตัวที่ปัจเจกบุคคลว่าแต่ละคนมีประสบการณ์กับความหมายนั้นมาอยู่เสมอ อย่างไรก็ตาม ข้อสังเกตดังกล่าวนี้ก็ไม่เป็นจริงสำหรับทุกสาขาวิชา เพราะบางสำนักก็พยายามที่จะหาโครงสร้างความหมายที่มีลักษณะเป็นสากล นักจิตวิทยาบางท่านก็ศึกษาความหมายในลักษณะเหตุการณ์ที่เป็นวัตถุวิสัย (objective) โดยพยายามที่จะตรวจวัดและค้นหาลักษณะวิธีการทำงานของมัน

บทส่งท้าย

เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ภาษาและความหมายเป็นปริมณฑลที่เป็นศูนย์กลางของกระบวนการสื่อสารและที่แน่นอนยิ่งกว่านั้นก็คือ เป็นเรื่องที่ยากยิ่งต่อการทำความเข้าใจอีกด้วย เนื่องจากหัวข้อนี้ประกอบด้วยหลายมิติ หลายแง่หลายมุม ดังนั้นเมื่อเราทำการศึกษาเรื่องความหมาย เราจึงเสี่ยงไม่พ้นที่บางครั้งจะพบลักษณะหรือข้อสรุปที่ขัดแย้งกันในตัวเอง และแม้ว่าเรื่องความหมายอาจจะดูเป็นหัวใจของการสื่อสารทั้งหมดของมนุษย์ แต่ทว่า ก็ดูเหมือนว่า ความหมายจะเป็นเรื่องที่อยู่เหนือกว่าที่ความเข้าใจของเราจะสามารถกำหนดคำนิยามหรือสรรหาคำอธิบายมาได้ ข้อความดังกล่าวนี้ เห็นได้อย่างชัดเจนจากเนื้อหาในตอนที่ได้นำเสนอมาแล้วใน 2 บทสุดท้ายที่ยังคงได้เคียงกันไม่รู้จบสิ้นเกี่ยวกับทฤษฎีภาษาและความหมาย ซึ่งมีหลายประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาด้านญาณวิทยา บางประเด็นก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ ฉะนั้น ก็คงเป็นอีก

ครั้งหนึ่งที่เราจำต้องกล่าวว่า วิธีที่ดีที่สุดจะทำความเข้าใจให้แจ่มกระจ่างพร้อมกันที่ได้ตระหนักถึงความสำคัญขององค์ประกอบทุก ๆ ตัวของการสื่อสารของมนุษย์ ก็คือ การประยุกต์ใช้วิธีมองปัญหาแบบหลากหลายมิติ และถือว่า แต่ละมิติก็สามารถจะนำเสนอความเข้าใจได้ไปกันคนละแง่มุม ซึ่งหากนำทัศนะทั้งหมดมาผนวกรวมกันเข้าแล้ว ก็น่าจะช่วยให้บังเกิดความกระจ่างแจ้งในเรื่องที่จะศึกษาขึ้นมาได้

เราตระหนักดีว่า การที่จะประเมินผลอย่างสรุปรวม ๆ ต่อเรื่องที่กว้างขวางเช่นเรื่องความหมายนี้คงจะเป็นสิ่งที่ยากและออกจะสับสนยุ่งอยู่ไม่น้อย ดังนั้นสิ่งที่เราพอจะกระทำได้ก็คือ จะทำการวินิจฉัยแต่เพียงบางส่วนเท่านั้น แม้ว่าขอบเขตของทฤษฎีจะประกอบด้วยแนวคิดหลายแนวที่เชื่อมโยงต่อกัน ถึงกระนั้นเราก็ยังคงได้เห็นกันอยู่ว่า ทฤษฎีเรื่องภาษา ทฤษฎีเรื่องการลงรหัสแบบอวจนะ และทฤษฎีเรื่องความหมายก็ยังคงเป็นเรื่องที่ต่างถูกแยกศึกษาอย่างขาดจากกัน ในกรณีของการศึกษาเรื่องภาษาและความหมาย เราได้เห็นอย่างชัดเจนแล้วว่า หากใช้วิธีการศึกษาเรื่องการสื่อสารจากสาขาวิชาใดแต่เพียงวิชาเดียว และเป็นสาขาวิชาที่มีความชำนาญเฉพาะด้านมาก ๆ ก็คงจะเป็นข้ออ่อนอย่างมาก ดังตัวอย่างเช่น ในกรณีของนักภาษาศาสตร์ ซึ่งมีจุดสนใจอยู่ที่ความสลับซับซ้อนของหลักไวยากรณ์ แต่ทว่าได้มองข้ามความเกี่ยวพันที่เห็นได้อย่างชัดเจนระหว่างภาษาศาสตร์กับกระบวนการทางสังคมอื่น ๆ จนบ่อยครั้งที่ภาษาถูกศึกษาราวกับเป็นปรากฏการณ์ที่แยกออกจากเรื่องการสื่อสารได้ เช่นเดียวกับในกรณีของนักวิจัยการสื่อสารที่บ่อยครั้งก็อาจจะแยกเรื่องรหัสของอวจนะออกจากเรื่องความซับซ้อนของระบบรหัสกว้าง ๆ แบบทั่วไป และแม้แต่ความสนใจจนเกินควรอยู่ที่ส่วนย่อย ๆ ของส่วนรวมทั้ง ๆ ที่ความจริงแล้ว ทั้งสองฝายนั้นไม่อาจจะแยกขาดกันได้ แต่ก่อนหน้านี้ อันเนื่องมาจากธรรมชาติของงานการศึกษาที่แตกแยกกระจัดกระจายดังได้กล่าวมานี้ ทำให้ทฤษฎีที่มีลักษณะประสานรวมมิติหลาย ๆ ด้านเข้าด้วยกันเช่น งานของ Pearce & Cronen (บทที่ 4) จึงน่าจะได้รับความสนใจเป็นพิเศษ

แน่นอนว่าข้อวิจารณ์ที่จักมีต่อเรื่องภาษาและความหมายนั้น คงจะต้องผ่อนหนักผ่อนเบาเอาไว้บ้าง เมื่อคำนึงถึงข้อเท็จจริงว่า ปรากฏการณ์ที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ล้วนเป็นเรื่องยากเย็นที่จะศึกษาอย่างยิ่ง และเราคงจะไม่สามารถทำการสังเกตกระบวนการต่อเนื่องของภาษาและความหมายได้โดยตรงและอย่างลึกซึ้ง งานในขั้นตอนนี้ คงจะต้องใช้การคาดคะเนเอาเองบ้าง สิ่งที่นักวิจัยจะพอทำได้ก็คือ การคิดอนุมานเอาว่ากระบวนการที่เรามองไม่เห็นนั้นเป็นอย่างไร โดยดูจากพฤติกรรมที่เราพอจะสังเกตได้ เคล็ดลับที่จะทำให้ได้ภาพของปรากฏการณ์ที่ซ่อนเร้นอยู่ภายใน ก็คือ จะต้องนำเอาพฤติกรรมที่สังเกตได้มาจัดระบบให้เป็นแบบเป็นแผนขึ้นมา และจากนั้น นักภาษาศาสตร์จะต้องจัดหาคำอธิบายสำหรับข้อความที่เป็นอยู่จริง งานในลักษณะดังกล่าวนี้ นักทฤษฎีภาษายุคแรก ๆ ยังมิได้ลงมือกระทำเอาไว้ แต่ทว่า พัฒนาการของนักทฤษฎีภาษา

ยุคหลัง ๆ เช่น กลุ่ม generative grammar สามารถประสบความสำเร็จในการสร้างทฤษฎีภาษาที่น่าเชื่อถือพอสมควรทีเดียว

สิ่งที่ท้าทายทฤษฎีความหมายนั้นเป็นอีกแบบหนึ่งที่ต่างไปจากทฤษฎีภาษา เพราะประเด็นหลายประเด็นในทฤษฎีความหมายนั้น ส่วนใหญ่จะเป็น Semantic ฉะนั้น จุดใหญ่ที่สุดที่ยังหาข้อตกลงร่วมกันไม่ได้ก็คือ “ความหมายต่อคำว่า ‘ความหมาย’ นี้เอง” และอันที่จริงแล้ว การที่นักทฤษฎีความหมายยังไม่สามารถจะตกลงกันได้ในเรื่องที่ได้สังเกตมา และอนุมานความหมายจากสิ่งที่สังเกตได้ (ดังเช่นที่นักทฤษฎีภาษาสามารถทำได้) ก็สืบเนื่องมาจากการที่พวกเขาไม่สามารถตกลงกันได้ว่า “ความหมายนั้นมันหมายความว่าอะไร”

เป็นสิ่งที่น่ายินดีและค่อนข้างจะมีความหวังในเมื่อเราได้เห็นเนื้อหาใน 2 บทสุดท้ายนี้ว่า ในท่ามกลางกระแสแม่น้ำที่เต็มไปด้วยขุนโคลนนั้น เราเริ่มได้เห็นร่องรอยของน้ำใส ๆ บ้างแล้ว แม้ว่าจะเพียงเล็กน้อยก็ตาม จากนั้นเราจะเคลื่อนย้ายไปสู่การอภิปรายเรื่อง ผลของภาษาและความหมายในปริภูมิของข้อสนเทศ และการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวชักจูงต่อไป
